# SEZAİ KARAKOÇ

# DİRİLİŞ MUŞTUSU

6. baskı

DİRİLİŞ YAYINLARI

# DİRİLİŞ MUŞTUSU

## YAZARIN ÖBÜR ESERLERİ
## (DİRİLİŞ YAYINLARI'ndan)

**Şiir:**

| | |
|---|---|
| ŞİİRLER I | Monna Rosa |
| ŞİİRLER II | Şahdamar/ Körfez/ Sesler |
| ŞİİRLER III | Hızırla Kırk Saat |
| ŞİİRLER IV | Taha'nın Kitabı/Gül Muştusu |
| ŞİİRLER V | Zamana Adanmış Sözler |
| ŞİİRLER VI | Ayinler/Çeşmeler |
| ŞİİRLER VII | Leylâ ile Mecnun |
| ŞİİRLER VIII | Ateş Dansı |
| ŞİİRLER IX | Alınyazısı Saati |
| GÜNDOĞMADAN | (Şiirlerin Toplu Basımı) |

**Hikâye:**

| | |
|---|---|
| HİKÂYELER-I | Meydan Ortaya Çıktığında |
| HİKÂYELER-II | Portreler |

**Piyes:**
PİYESLER-I • ARMAĞAN

**Çeviri Şiiri:**
BATI ŞİİRLERİNDEN • İSLÂMIN ŞİİR ANITLARINDAN

**Düşünce:**
RUHUN DİRİLİŞİ • KIYAMET AŞISI • ÇAĞ VE İLHAM I-II-III-IV • İSLÂM TOPLUMUNUN EKONOMİK STRÜKTÜRÜ • DİRİLİŞİN ÇEVRESİNDE • İSLÂM• İSLÂMIN DİRİLİŞİ • DİRİLİŞ NESLİNİN ÂMENTÜSÜ • İNSANLIĞIN DİRİLİŞİ • YİTİK CENNET • GÜNDÖNÜMÜ • MAKAMDA • DİRİLİŞ MUŞTUSU • DÜŞÜNCELER I-II • FİZİKÖTESİ AÇISINDAN UFUKLAR VE DAHA ÖTESİ I-II-III • YAPI TAŞLARI VE KADERİMİZİN ÇAĞRISI I-II • UNUTUŞ VE HATIRLAYIŞ • VAROLMA SAVAŞI • ÇAĞDAŞ BATI DÜŞÜNCESİNDEN • SAMANYOLUNDA ZİYAFET

**Deneme:**

| | |
|---|---|
| EDEBİYAT YAZILARI-I | Medeniyetin Rüyası Rüyanın Medeniyeti Şiir |
| EDEBİYAT YAZILARI-II | Dişimizin Zarı |
| EDEBİYAT YAZILARI-III | Eğik Ehramlar |

**İnceleme:**
YUNUS EMRE • MEHMED ÂKİF • MEVLÂNA

**Günlük Yazılar:**
FARKLAR • SÜTUN • SÛR • GÜN SAATİ

**SÖYLEYİŞLER**

**Röportaj:**
TARİHİN YOL AĞZINDA

**Konferans:**
ÇIKIŞ YOLU-I Ülkemizin Geleceği

**Meydan konuşması:**

| | |
|---|---|
| ÇIKIŞ YOLU-II | Medeniyetimizin Dirilişi |
| ÇIKIŞ YOLU-III | Kutlu Millet Gerçeği |

SEZAİ KARAKOÇ

# DİRİLİŞ MUŞTUSU

6. baskı

**DİRİLİŞ YAYINLARI**
Nuruosmaniye Cd. Derin Han, No:8/1
34410 Cağaloğlu-İstanbul Tel: (0212) 519 04 57
Posta Çeki No: 348155
www.dirilisyayinlari.gen.tr

**Diriliş Yayınları** : 29

Birinci Baskı : 1980
İkinci Baskı : 1985
Üçüncü Baskı : 1995
Dördüncü Baskı : 2003
Beşinci Baskı : 2008

## BU KİTAP

Bu kitap, 18 Ekim 1976 - 3 Ağustos 1978 tarihleri arasında **Diriliş** Pazartesi-Perşembe Günlüğü'nde Diriliş Muştusu başlığıyla ve yazarın imzasıyla yayınlanan yazılar ile Ekim 1979 - Eylül 1980 tarihleri arasında aylık **Diriliş** Dergisi'nde çıkan başyazılardan oluşmuştur.

**© Diriliş Yayınları.** BU KİTAP DAHİL BÜTÜN ESERLERİMİZİN TÜM YAYIN HAKLARI SAKLIDIR (Değerlendirme amacıyla yapılacak kısa alıntılar dışında, yazarın yazılı izni olmadan, hiçbir surette alınamaz, çoğaltılamaz, çevirisi yapılamaz, radyo, TV'lerde okunamaz, kaset ve CD'lere aktarılamaz, Internet dosyası açılamaz).

**Dizgi-İç Düzen:** hayalevi tasarım
**Baskı-Cilt:** Bayrak Matbaacılık
Davutpaşa Cad: No:14/2 Topkapı-İstanbul
İstanbul- Şubat 2012

# DİRİLİŞ MUŞTUSU

## DIŞA VURUŞ

Diriliş, kendi öz eylemine doğru yol alıyor.

Henüz bu yolun başındadır o. O, zoraki bir eylem peşinde olamaz. Ama günü ve saati gelince eyleminden de kaçınamaz. Böyle bir kaçış, kendi kendini inkâr olur çünkü.

Diriliş ruhu ve düşüncesi, öbür düşünce ve ülkülerden ayrıldığı gibi, diriliş eylemi de öbür eylemlerden kesin bir şekilde ayrılır.

Ne kapitalizmin sömürüsü, ne komünizmin terörü, ne batıcılığın anarşizmi, ne taklitçiliğin ezberciliği, diriliş eyleminin özelliği olabilir. Ve ne hile, ne de pasiflik. Ne reklâm ve ne de propaganda.

Diriliş eylemi, kişiliğin dışavuruşu, kimliğin belirlenişi ve varoluş ısrarı demektir.

Tek tek çoğalmak. Durmadan bilinçlenmek. Bilinç kılıcını durmadan bilemek: Diriliş eyleminin çıkış noktası budur.

Dirilişçi, tek kişi olarak da kalsa yılmayacak, gerçek artışın yollarını arayacaktır. Dirilişçiler bütün dünyayı da kaplasalar, eylemlerinde en ufak bir gevşeme göstermeyeceklerdir.

Diriliş eylemi, pasif değil, sakindir. Şamata ve patırtılar, onun ruhuna en uzak dışavurmalardandır.

Diriliş eylemi, bir meşaleyi en elverişsiz şartlarda bile söndürmeden elde tutma, yüksekte tutma girişimidir.

Diriliş eyleminin yöntemi, asla gerilemeden, yavaş, fakat güvenli ilerleyiş yöntemidir.

Dirilişçi, daima, Diriliş Toplumu'nu inşa hedefinden sapmama çabası içindedir; yıkıcı değil, yapıcıdır. Değerlerin gözcüsü ve bekçisidir.

Diriliş eylemi, kalıcılığa önem ve değer verir. Gelgeç arzulara, geçer akça gösterilere iltifat edilmez bu yolda.

Tepkici değil, tepki doğurucudur. İçten dıştan tepkiler onu sarsa bile, o, kendi doğrultusunda ilerlemekten başka bir eğilim göstermez.

Sürekli etkicidir o. Göze görünmediği yerlerde bile onun etkisi işler durur. Bu yüzden kolaylıkla inkâr edilir. Fakat, dikkatli bir göz, onun etkisinin nerelere ulaştığını görür.

Kimi zaman etkisi altında kalanlar, bunun farkında bile olmazlar. Ama, toplumun yavaş yavaş değiştiği de bir olgu olarak görülür, bakılırsa.

Diriliş eylemi, "mindere çeken"dir. Kara ülkelerin diyaloğu oyununa gelmez. O, saf ve temiz ruh-

larla diyalogdadır.

Taklitçileri çoktur, Ama o sabırla bekler. Taklitlerin ve taklitçilerin bir gün mutlaka yıldızlarının söneceğini bilir. Farkında olmadan onlar da diriliş ülküsü adına çalışırlar. Er veya geç, kendi eyleminin yemişlerini derlemeye kalkan yâd ellerin kuruyacağını bilir. Bu inancını hiç bir zaman yitirmez. Gözbağcılık ve gözboyayıcılık, eninde sonunda eriyip çürüyecektir; bu yönden en ufak bir kuşkusu bile yoktur diriliş erlerinin.

Erler, erenler, pirler yolu... Eylemin özü budur. Ama bu yolu, biçimsel olarak değil, özüyle gerçekleştirme amacını güder dirilişçi. O, eren de olsa, pir de olsa, kendini ancak bir er olarak görür. Hatta er olarak da değil, belki, diriliş erliğine aday olarak kabul eder kendini. Adsızlık ve ünsüzlüğü seçmiştir o. Esere ve eyleme gömülendir dirilişçi.

Diriliş eylemi, sürekli bir boykotla bilinmezliğe mahkûm edilecektir elbet hakikat düşmanlarınca. Ama dirilişçinin umurunda değildir bu boykot. Asıl onun boykot ettikleri korksun geleceklerinden. Bugün için gerçeğin düşmanları veya hırsızları kazanmış görünseler de, gelecek, hatta yakın gelecek onları yalanlayacak ve gerçek zaferin ne tarafta olduğunu onlara gösterecektir.

Toplumda ve insanlıkta öylesine sarsıntılar ve depremler olacaktır ki, yeryüzünde olanlar yerin altına geçerken, yer altında sanılan sütunlar yeryüzünde yükselecektir. En büyük arkeoloğ, zamandır çünkü.

Diriliş eylemini gözlerden saklayan bir perde vardır, bir zar vardır. Bu onun talihsizliği değil, talihidir. İlâhî bir lûtuftur bu ona. Anlayanlar için, bu sırrı hecelemek güç değildir.

## İNSANLIĞIN ALINYAZISI BİR ÇOCUK

O çocuğu bekliyoruz. Dünyayı değiştirecek, yenileyecek, meşhur kelimemizle söyleyelim, diriltecek çocuğu. O çocuğu ki, görüntüye değil, öze, dışa değil, içe baksın. O çocuğu ki, ön planı değil arka planı görsün. O çocuğu ki, reklâm ve propaganda edilenleri değil, edilmeyenleri bilsin.

Kendine verileni aşan bir çocuk olsun o çocuk. Verilmeyeni alabilen bir çocuk. Gizliyi, sır olanı kurcalayan, tarihin şifrelerini çözen bir genç. Derleyişleri dağıtan, dağılmışları derleyen bir genç adam.

Kayıpların, kaybolanların ürperttiği bir ruh. Tayfları, gölgeleri heceleyen bir espri. Kabuk bilgilerin sağnağı altında ıslanmayan anlayış ve kavrayış kişiliği.

Bir muştu olan bir çocuk. Muştu gibi gelen. Muştu getiren. Işıkla gelen çocuk. Umut ışığını getiren çocuk. Kapitalizmin ve komünizmin karanlığını de-

len umut ışıklarını taşıyan gönül eri.

Erenlerden bir işaret olan er. Diriliş eri. Doğunun ve batının özlemini çektiği haberci. Yollarda gözlenen, tozların gerisinde hayal edilen yolcu.

Uygarlıkları, tarihi ve tabiatı, insanı ve eşyayı yeniden tartı kefelerine yerleştiren eleştiri eri. Eleştiri içinde özeleştiri tohumlarını yeşertmesini bilen düşünce tarımcısı.

Yuvalara, evlere yeniden fizikötesi bir anlam kazandıran hızırlık çabanın adamı.

Tanrı eri. Semboller halinde kafaların ve ruhların içine dikilen, dikilişleriyle insanları ve tüm insanlığı onursuz kılan putların kırıcısı inanç yiğidi.

Aşağılık duygusu altında ezilen duyarlıkları sağlığına kavuşturan ve böylece sözünden çok ruhuyla doğacak özgürlüğün, gerçek özgürlüğün savaşçısı olacak kahraman.

★

Bu çocuk elbet gelecek. İnsanlık, beklenmedik her vakitte olduğu gibi yeni bir atılım yapacaktır. Bu atılımın temel taşı olacak olan yeni insan zuhur edecektir elbet.

Diriliş gerçekleşecektir. Göze görünmez evrensel tabut parçalanacaktır kuşkusuz.

★

Kuşkusuz, bu, büyük çalışmalar ister. Aslında, çalışmalar, dağınık bir biçimde ve her yerde aynı bilinç yoğunluğunda olmaksızın, başlamıştır, sürüp gitmektedir.

Bir gün derleniş toparlanış ve bilinçleniş de gözle görülür bir düzeye ulaşacaktır.

★

İnsan kendi barikatlarının mahkûmu ve kendi zincirlerinin tutsağı olmuştur. Ama bu kıyamete kadar sürüp gidecek değildir. Diriliş nesli, bu mahkûmluğa, bu tutsaklığa başkaldırmanın cesaretini gösterecek ve bu başkaldırmayı yeni uyuma dönüştürmenin yöntemini kestirecektir.

★

İnsan, yeniden erdem sınavının ateşi içine atılacaktır; cehennemleri yarıp cennetine ulaşacak üstün semender yaradılışındadır çünkü o...

★

Şartlar ne kadar ağır olursa olsun, ürkmeyiniz. İnsanın alınyazısı, ağırlığıyla, şartların ötesindedir.

★

Toprağın vebamsı kaynayışına adlanmayınız. Gök, yüklü, esintiler, elverişli, ufuklar, eleğimsağmalarla beneklidir.

Ruhun ilham seferi, Cebrail soluğuyla desteklidir.

★

Ruhulkuddüs, yalnız geçmişte insanı yoklamadığını, geleceklerde de onu kutlu göğsüne bastıracağını ispat edecektir.

Ruh, kutsal ruh tarafından sığanacaktır.

Akşamla birlikte, sofraların üstüne yine kutsal ruhun kanatları gerilecektir.

★

Çocuk, kuzey ve batı rüzgârlarını kılıcıyla ikiye bölecektir. Selleri ve çığları omuzlarıyla durduracaktır. Fırtınaları ters yüz edecektir.

Zaten, o, bütün bunlar için geliyor.

★

Azgın bir kışı yaşıyoruz. Bunu aşarsak, sabır ve dayanıklılık gösterirsek, bahar ve arkasından yaz gözükecektir.

Ve çiçeklerin en üstünü ve meyvelerin en kurtarıcısı, bir ilâhî armağan gibi, dalların ucundan uzanacaktır göğe açılmış ellere doğru.

★

Bir temel yükseltiyoruz. Geleceğin erleri onun üzerine diriliş kemerlerini ve kubbelerini oturtacaktır.

Ruhun ayasofyaları, süleymaniyeleri yükselecektir yeniden.

Diriliş mehteri, dünyanın ufkunu, metafiziğin marşıyla çınlatacaktır.

Pandorun kutusu kapanırken, ruhun şifa mücevherleri, saklı oldukları mahfazalarının kapaklarını zorlayacaklardır, dışarı çıkma günü gelen civcivin yumurtanın kabuğunu gagasıyla tık tık döğmesi gibi.

★

Kutlu şehirlerin ruhları, geceleri gözlere görünen yatırlar gibi uyanacaklardır. Bursa'nın, İstanbul'un, Konya'nın, Diyarbekir'in, Erzurum'un,

Şam'ın, Bağdat'ın, Buhara'nın, Semerkand'ın ve baş safta Mekke'nin, Medine'nin ve hepsiyle birlikte Kahire'nin, Kuala-Lumpur'un, Bingazi'nin, İslâmâbad'ın, Darüsselâm'ın ruhları dirilecektir. Elinde bir meşale, bu kış gecesinde dolaşacak olan o çocuğun ulaştığı her kent, dirilişe erecektir.

Kentler, ölümün kırılışından tüten alevlerde yıkanacaklar ve kutlu sancağın altında diri kümbetler olarak toplanacaklardır.

Bu şehirler mahşerinin önünde kim durabilir? "Kalk ve korkut" sesiyle ayağa fırlamış ilâhî sitelere karşı hangi çelik veya demir bent dayanabilir?

## DİRİLİŞ GECESİ

Güneş alçaldı. Akşam olmak üzere. Sürünün eve dönme zamanı geldi.

Şimdiye kadarki atılımların gerilim ve gelgitleri bir derleniş toparlanışa ulaşıyor. Bu birinci gündü.

Daha iki gün var Diriliş Günü'nün kendini bütünüyle bir öğlen güneşi ya da bir dolunay gibi gösterebilmesi için.

Bir geceye giriyoruz; yarın, daha canlı ve diri olarak sabaha çıkmak ve kavuşmak üzere.

Sürüden çoğunu kurt kaptı. Kimisi yaylaların görünüşte tatlı, gerçekte zehirli otlarına kapıldı. Kimi kuzular da kurt kesildi. Ama bütün bunlar olağandır. Başka türlü olamazdı. En tehlikeli dönemeçlerde dolaşış, en başdöndürücü nağmeleri dinleyiş, bu kafilenin kaderiydi. Sahte ve taklitçi kavallar da karışacaktı olaya. Kimileri de yalçın yamaçlardan başaşağı yuvarlanacaktı.

Şimdi ilk gün bitti. Geceye yol alıyoruz. Elbet yarının güneşine çıkmak üzere.

Gün ışığındaki sınav bitti. Şimdi gulyabaniler, haramiler, cadılar, büyücüler gecesinin sınavı gelip çattı. Bu deneyden de geçmesi gereklidir diriliş savaşçılarının.

Asıl bu gecede arınacağız. Asıl bu gecede bütünleneceğiz. Asıl bu gecede varolacağız.

Bu gecenin yarılarında kotaracağız öz hamuru ve mayayı.

Kıyamet aşısıyla bu gecede aşılanacağız.

(Kolay) bitti, (çetin) başladı. (Ucuz) bitti, (pahalı) başladı. (Genel) bitti, (özel) başladı. (Mirî) bitti, (şahsî) başladı.

Bu gecenin ortasında, gönüllere şahsiyet damgası vurulacak.

Bu gecede, uçsuz bucaksız ormanın ortasında bir ışık vardır. Bu ışık bu gece için yeterlidir. Ve bu ışığın yanıbaşında, ana aslanın geleceğin aslanlarını doğuracağı aslan yatağı vardır.

Zahmet ve çileden başkasını vâdetmemektedir çökmek üzere olan gece. Bu gecede insana gerekli olan, görev bilinci ve ödev ahlâkıdır.

Armağan zamanı, bilinmeyen bir vakte, Tanrı'nın bildiği bir vakte kadar kapandı. Emeğinden gayrisi fayda vermeyecektir insana bu dönemde.

Korku köprüsü aşılacaktır bu gecede. Muştunun ipekten ayaklarıyla.

İncecik omuzlarda kafdağından ağır bir emaneti

taşıma yükümlülüğü, gece seferinin gündeminde ana madde olarak gözükmektedir.

Gecede kaybolmamak, yabancı seslere aldanmamak, baştan çıkarıcı görüntülere kanmamak; kıldan ince, kılıçtan keskin yolda dosdoğru yürümek: işte, gece yürüyüşünün güvenlik ilkesi.

Kafile, ev içindeki gece yürüyüşüne başlayacak. Duamız odur ki, bu âb-ı hayat yürüyüşünde Hızır kılavuzluk etsin.

Sabahın ilk çiğleri Kafilenin üstüne düştüğü vakit, gece boyunca süren iç arınış tamamlanmış olsun: duamız budur.

Kuş gibi hafif gönüllerin koşusu olsun Diriliş Gecesi'nin yürüyüşü... Tanrıya yalvarış kanatlarıyla.

## CEMRE

Bir değer ortaya koymak, kendini yaşamaktır. Eleştiriden öteye gidememek, başkalarını yaşamaktır. Sürekli olarak sadece başkalarının yaptığını eleştirmek, eleştirilenin hâlesi haline gelmek demektir. Kendi yaşamını bir kum saati gibi boşaltıp başkasının yaşamını onun yerine doldurmuş olur, kendini bırakıp hep başkasına dikkat eden. Başkasının zamanını kendi zamanının yerine yerleştirmek, kendini ölü haline getirmek sonucunu doğurur bu dikkatin yerinden oynaması.

Değer ortaya koymak için sarfedilen dikkat, kendine dikkatin sağlıklısı ve verimlisidir. Eleştiride kalmak, giderek yergi düzeyine düşmekse, kısır ruhun belirtisi.

Sağlıklı eleştiri, değer ortaya koymakla birlikte yürüyen, değer ortaya koymayı hedef alan eleştiridir. Bu tür eleştiri, eserin dayanıklılığını sağlama bakımından gereklidir. Ama eleştiriyi değer ortaya

koymakla bir tutuş, varoluşun çoğulcu yanını kapamış yoksul ruhun düşüşünü işaretler.

Diriliş, kendini yeniden yaşama girişimi olarak ortaya değer koyma eylemidir. Eleştiri, uçurumlara yuvarlanmamak, dıştan gelecek tehlikeleri önlemek için, çevreyi görme ve değerlendirmeye yarayan araçları bulma bakımından gereklidir; ama diriliş eleştiriyi aşar.

Eleştiri, diriliş ruhu açısından, düşünme biçimlerinden biridir. Ama, daha önce, ruhun kendini ibdaya adaması vardır. Tanrı'nın yaratışına imrenen ve uyumunu arayan düşünce, diriliş ifadesinin ana kaynağıdır. Daha da ötesi: ruh coşkusu, vahiyden emzirilen ilham yağmur ve rüzgârlarını kollayış, rahmet bulutlarını sağış tutkusu, diriliş ruhunu yaşatan öz.

"Önce eleştiri vardı..." sözü bir paradokstan öteye geçemez.

Bir bakıma, eleştiri ne önce, ne sonra var. Daha doğrusu, bağımsız eleştiri, hiçbir zaman yok. Olduğunda da, ruhları nihilizmin karanlık kuyusuna sarkıtmaktan başka bir şeye yaramaz.

Dizginsiz, başıboş, değer ortaya koyuşla sınırlandırılmayan eleştiriler, eninde sonunda kaos ve anarşiye çıkarlar.

Eleştiri, bir yapı sürecinde yerli yerine kullanılan ölçülü bekleyiş ve tartış olmadıkça, yıkımın buyruğunda olacaktır.

Bıkmadan usunmadan uygarlık köklerini kemiren kurtlara şöyle seslenmeli: "ey eleştiri hastası! Ye-

teri kadar eleştirdin. Biraz onu bırak da yeni bir değer ortaya koymaya bak. Eleştiren olmadan çık da, eleştirilen ol. Eleştirinin yıkamayacağı kahramanlık düzeyine eriş."

Diriliş, en temelli eleştiriciliği çoğulcu göğdesinde taşısa da, temelde yapıcı ruhun yaşam öyküsü ve yaşama bildirisi ve anlatısıdır. Özeleştiriyi eleştiriye yeğler. Ve özeleştiri labirentlerinde kaybolmadan, ortaya değer koymanın, gün ışığına eser çıkarmanın adıdır.

Bahar, yaprakları açar, çiçekleri ortaya saçar. Yaz, yemişleri toplar. Sonbahar eleştirir. Kış, öldürücü darbesini indirir. Ölümü vurgular. Değeri, ölümle tartar.

Uygarlıklar ve kültürler, bu tarihî mevsim sınavlarından geçtikten sonra ayakta duran değerleriyle varolurlar, yaşamlarını sürdürürler.

Diriliş, kış ortasında bahara hazırlık çağrısıdır. Sonbahar hastalarının, ya da yaz başakçılarının yalancı çağrılarına kulak tıkayanlar, bu çetin hazırlığın erleri olabileceklerdir. Bu seslere aldananlar ise, baharın ilk selinde sulara kapılacaklar ve zamanın sürükleyişiyle eriyip yok olacaklardır.

İlk doğum sancıları içinde şimdiye kadar yaşadığımız baharlar, yazlar, sonbaharlar ve kışlar, minyatür ve maket, yani mikro baharlar, yazlar, sonbaharlar ve kışlardır. İşte bugün tam makro baharın ilk cemrelerini düşürme günüdür. Damarda donmuş kanı harekete geçirerek onun şırıl şırıl akışını duyma sevincinin kapısını tıklatma vakti.

Eleştiri ve yergilerden öte, değer ortaya koyma sancı ve ağrılarına katlanma saati.

İnşa ve ibda azap ve sevincini ruhun yücelik gelgiti gibi duyma anı.

Ulvî yaşama sanatının cemre cemre ilerlediği diriliş tik takı.

## DİRİLİŞ BASAMAKLARI

Diriliş Akımı, bir yaşama tarzı dâvasıdır. Somutluk dâvasıdır bu yaşam dâvası. Aç kalan adamın karnını doyurma meselesi kadar somut ve zorunlu olmadıkça, asıl açılımını yapmış sayılamaz.

Soyutla başlar; ama orda donup kalmaz. Soyut ve somutun birleşimi olan bir yazgıya erer.

Bu sebeple de, çoğulcudur. Teoriğinde tam teorik, pratiğinde tam pratiktir. Ve bu uyumun sağlanması için gerekli dolgular, yapıyla kaynaşmıştır. Yapı, zengin kontrpuanlarla da donanıktır.

Akım, geriye doğru baktığında, yakın zamanlardaki akraba akımlarda şunu görmüştür: onların çoğu teoriklerinde fazlaca pratik, pratiklerinde ise teoriktirler.

Karşısındaki akımlarda da şöyle bir tabloyla karşılaşmaktadır: marksizm ve maoizm, tam pratik akımlardır. Marksizm düşünce pratikliği, maoizm

duygu pratikliği doktrinleri. Metafizik, maddeden öteye gidemiyor. Asıl karakterleri eylem monizmidir.

Ekonomik ifadesiyle liberalim ve kapitalizm terimleriyle adlandırılan batı yaşayış tarzının çoğulcu görünüşü aldatıcı bir görünüşten başka bir şey değil. Marksizmle ayni materyalizm soluğunu solumakta Batı. Derin metafizik algısından ve tutumundan mahrum olarak.

Diriliş Akımının ana kaynağı olan İslâm Uygarlığı ise, metafiziğinin bütünlüğü ve teoriğiyle pratiğinin geniş kanatlı açılımları gözönünde tutulursa, tek sağlam inanış ve yaşayış bildirimi olarak kalmaktadır. Tam çoğulculuk ve tam birlik. Metafiziği, teoriği, pratiği olan tek hakikat uygarlığı.

Diriliş, bir ayrılışın, islâmdan ayrılışın sona erişi, bir kavuşmanın, ona yeniden kavuşmanın başlayışıdır.

Diriliş, bir düşüşten çıkış ve kurtuluştur. Acı deneylerden sonra, varoluşun gerçek anlam ve amacına dönüştür Diriliş.

Diriliş, sade bir duygu, bir düşünce, ya da bir eylem tazelenmesi dâvası değildir. Lâfzın ötesine ve arkaplanına inerek, ordan, ruhu, gönlü ve davranışı hakikatın yüksek fırınında yeniden özbenliklerine kavuşturma çilesi olarak onu benimsemek gerekir. Bu yüzden metafizik cephesi, teorik atılımı, düşünce ve estetik planı, bütünleşmesini sonuna kadar sürdürecektir. Pratik plan, davranış ve eylem planı bu bütünlenişten kendiliğinden doğacaktır.

O ilerledikçe durmadan benzerleri türeyecektir. Benzerleri alkışlanacak, üne kavuşturulacaktır. Onun hakkında ise ölüm sükûtunu koruyacaktır karşısındakiler. Ama bu şeytanî metot, onun içten içe ruhları yakan etkisini, derinden derine işleyen değiştiriciliğini, temelden temele akan yenileyiciliğini söndüremeyecektir. Ona bağlanmayıp, kendini onun bütüncül alımına teslim etmeyip, ünlerini ve başarılarını, onun ilk etkisiyle kımıldamaya başlamış eksik ruhların aceleci bekleyişlerine oturtmak isteyenler, kısa zamanda aldandıklarını anlayacaklardır; fakat onlar için iş işten geçmiş olacaktır o vakit.

Çetinliği kabul edenlere selâm.

Gerçek yolda, hiç sarsılmadan dosdoğru gidenlere selâm olsun.

Dirilişle, önce kendini ateşten sınava tutanlara ne mutlu.

Dış baskıların etkisine sonuna kadar direnerek diriliş çizgisinde kalanlara, mutluluk.

Diriliş, hem kürek, hem bağ, hem kazma ve budama, hem kütük, hem üzümdür. Yalnız kürek yanını alıp, onu başka tarla ve bağlarda kullanma niyeti ile diriliş bağını mamûr etme niyeti arasında ne ilişki olabilir?

Gerçek göz, onun sadece kürek yanının bile alınamayacağını görür.

Arı da, sinek de balla uğraşır. Ama bu iki uğraşma bir midir?

Dünya yeniye gebeyse, böyle bir yeniliğe gebedir. Diriliş yeniliğine gebe.

Ruhulkuddüs, bu yeniliğe vahyin ışığını bir ilham sağnağı halinde düşürür. Öyle düşürür ki, ne eski artık eski, ne yeni artık yenidir.

Dirilişin hep teorik planda kaldığını sanmayın. Onun şimdiki pratiği, dış görünümlü bir pratik değildir. O, ruhun derinliklerinde ilerliyor.

Birbirinden koparılmış olan hakikat ve insanlık, bir gün, diriliş ruhunda birbirlerine kavuşacaklardır.

Şimdi labirentler dönülüyor, feth ediliyor. Kanallar arınıyor. Ruhun yeraltı tabakası esenliğine kavuşturuluyor. Sonra, sıra yeryüzüne, açık alanlara ve asfaltlara gelecektir.

Her yeni basamağın sırası, Tanrı'nın takdir ettiği zaman gelecektir.

Basamaklar sabırla çıkılacaktır.

Sabredenlere ve direnenlere, kaybolmayanlara selâm ve esenlikler.

Kopanlar ve kaybolanlara gelince, onlar kendi kendilerinden kopmuşlar, kendi kendilerinden kaybolmuşlardır.

## ÖZGÜR DİRİLİŞ

Diriliş, özgür bir sestir. Diğer bir deyişle, bir özgürlük sesidir Diriliş. Ya da, doğrudan doğruya, özgürlüğün sesi...

Diriliş, özgürlüktür. Özgürlüğün ta kedisidir. Kaskatı kölelikten, esirlikten, ya da onların ters taraflarından özbenliğe geçirilen ten giysileri olan gururdan, benlikçilikten üstüne gölge düşürülemeyen varoluş özgürlüğü...

Ona egosuyla gelen, aşılmaz bir duvara çarpar. Ona gelen, onda fâni olmalıdır. O zaman, damağında gerçek özgürlüğün ebedî tadından bir lezzet bulacaktır.

Diriliş, özgürdür; dirilişçi özgürdür. Diriler özgür olur. Ölülerin özgürlüğü olamaz. Ölüm, fizikötesi anlamında değil de, dünya içi anlamında, özgürlüksüzlüktür.

Diriliş, bir özgürlük kültürü ve uygarlığıdır. Do-

ğu ve Batı kültürlerine karşı özgürdür diriliş kültürü. Hakikat uygarlığı olan İslâm'ın yeniden açan özgürlük çiçeğidir diriliş kültürü.

İslâm, insanın alnını gerçek özgürlükle parlattı. Zaman ve tarih tembellikleri ya da talihsizlikleriyle kararan alınların yeniden ışıtılması, islâm ruhunun özgür ışıklarıyla yıkanarak aydınlatılması niyet ve girişiminin ay aydınlığıdır Diriliş.

Dirilişçiler, putları, köleleştirme simgeleri olan putları kıran özgürlükçülerdir. İnsantapıcılığını, ırktapıcılığını, sınıftapıcılığını, maltapıcılığını kıran özgür insandır, diriliş insanı.

Diriliş nesli, özgürlüğün neslidir. Şartların elleri kolları bağlayan zincirleri ne kadar sıkı ve kımıldatmaz olursa olsun, ne kadar ağır durumlarla çevrelenilmiş olunursa olunsun, diriliş kuşağı, özgürlüğü solur. Özgürlük onun hayat tarzıdır. O, zindanda da özgürdür, sarayda da.

Sermayeyi, eşyayı, malı, parayı, ünü putlaştıran kişi, özgür değil köledir. Dirilişçi, eşyayla, parayla, malla, ünle özgür olmayı düşünmez. Belki, onları da özgür kılmayı, özgür olarak insanların kuracağı ülkü sitesinde yararlı olmalarının ortamını hazırlamayı, kendi özgürlüğünden onlara da bir hayat ve anlam saçmayı, kendi özgürlüğünün gül kokusuyla onları da yücelik korosuna, senfonisine katmayı düşler. Ama bu düş, bir fantezi, bir hayal değil, bir görevdir. Gerçekleştirilmesi bir görev olan bir düştür bu.

Proleter de, eşyayı ters tarafından putlaştırmış,

böylece de, ruhunun özgürlüğünü yitirmiştir. Tanrı'nın özgürlük yolunda fâni olacağına, sınıf anonimliği içinde kendi kişiliğinin özgürlük protoplazmasını eritmiş, tarihsel putlar dikmiştir gönül kalesine. Kapitalist gibi o da köledir.

Kapitalizmin de, komünizmin de özgürlük türküleri, sahte türkülerdir. Köleler için, zincire vurulmuş kürek mahkûmları için uyutucu afyon nağmeleridir. Boş avuntular, göz boyayan, dikkat dağıtan esaret aranjmanları...

İnsan, yeniden kendini kendisi yapan temel kavramlarını düşünmenin önüne gelip durdu. İşte bu duruş, bu yiğitçe duruş, diriliş duruşudur, diriliş özgürlüğü duruşudur.

Diriliş durumalışı çağı başlıyor. İrdeleyeceği kavramların başında da, özgürlük kavramı geliyor.

Tanrı'ya inandığı için özgürdür; özgürlüğünü bu inançtan almanın bilincindedir diriliş insanı. Tanrı'nın bağışladığı özgürlük nimetiyle özgür olduğunu bilmekte, iyi bilmektedir.

Tutsak olduğu zaman, Attar'ın moğola olan tutsaklığındaki özgürlüğüyle özgürdür. Firavun'un maddî veya mânevî hapishanesinde, zindanında iken Hz. Yusuf'un bulduğu mutlu özgürlükten bir serinlik sürekli olarak yüzüne çarptığı için özgürdür.

Roma çarmıhlarının erişemiyeceği bir özgürlükte diri duran Hz. İsa'nın özgürlük okulunun öğrencisi olarak özgürdür dirilişçi.

Hz. İbrahim'in izinde ateş içinde ateşe karşı, ya

da ateşle birlikte; Hz. Musa'nın izinde, sular içinde suya karşı, ya da suyla birlikte özgürdür dirilişçi. Suyu ve ateşi, yeri ve göğü özgür kılan bir özgürlükle özgürdür, islâm özgürlüğüyle ruhunu özdeşleştirmiş olan diriliş özgürlükçüsü.

Ve nihayet, özgürlüğün en katışıksız, en yüce anlamında, En Büyük Peygamberin yolunda, hayat içinde ve hayata anlam, öz, amaç ve muhteva vermekte özgür, ölüm karşısında, hayatı ve ölümü bir mimar gibi yoğurmakta özgürdür diriliş destancısı. Diriliş eri, diriliş destanının kahramanı, fizikötesine, o kıldan ince, kılıçtan keskin süreklilik yaşamına, sonsuzluk kesimine özgürlükle yürür, özgürce yürür, özgür yürür.

Dirilişçi varoluşunun özü, özgürlükle doludur. Onun özgürlük kadehini, ne nefs, ne şeytan, ne de tabiat kırabilir.

Kölelikle kendinden geçmiş insanın yeniden kendine gelişinde, vazgeçilmez özgürlük yöntem ve öğretisidir "diriliş".

## DİRİLİŞ KAPISI

Diriliş, ruhlarda, kapanmış bir kapıyı açmak ülküsüdür. O kapıyı ne apollon cücesi akılcılık, ne diyonizos kırması pop çılgınlığı, ne havari kaosu özentili hipilik, ne spartaküs çalımlı "özel korunmalı" gerillacılık, ne terör, ne anarşi, ne özgürlüğü yok ettiği halde dilinden düşürmeyen kapitalizm, ne de eşitlik adına eşitliği ruhlar haritasından silen komünizm açabilir. Bütün bunlar, zaten o kapıyı açan değil, kapayanların ta kendileridir. Ya da en azından, o kapının kapanışından doğma karanlıkta boy atan zakkum filizleri...

O kapalı kapının açılışında, elbet, aklın, estetiğin ve aksiyonun payı olacaktır. Ama, kendi başlarına değil, diriliş ruhunun özüyle dolu ve yoğrulu olarak. Diriliş ruhunun aydınlığında çalışarak. Diriliş kanıyla kanlarını, diriliş oksijeniyle soluklarını, diriliş ahlâkıyla ahlâklarını arıtarak.

İnsan davranışı da, diriliş ahlâkından almalıdır

anlamını, varoluşunu ve çalkalanış sevincini.

İrade, fizik ötesinden almalı iç kımıldanış ateşi ni. Diriliş tutkusu alevlendirmeli varoluş meşâlesini.

Evet, inançtır temeli dirilişin. Ama bu inanç, letrist, frazolojik, yani lâfızdan ibaret bir inanç görünümünde olmamalı. Kimileri Allah'a taptığını iddia eder de, "Allah" ismine, kelimesine tapar! Böylelerini, Allah'a tapmayanlar değil de, Allah'ı, zât ismi olan "Allah" kelimesiyle birlikte, her dildeki ismiyle de ananlar rahatsız eder! İşte, böyleleri, diriliş ruhuna kökten yabancıdırlar. Onlar, bütün ömürlerini boş dil kavgalarıyla geçirirler, dirilişçileri de bu kuru ve boş tartışma kuyusuna çekmek için çırpınırlar. Ama, bugüne kadar bunda başarıya ulaşamadılar. Bundan sonra da, Allah'ın izniyle, kendi alanlarına çekmek için harcadıkları emeğin tükenişinden doğan umutsuzlukları içinde can çekişeceklerdir.

Dirilişin hedef aldığı inanç, soyut bir inanç değildir. O, insan için somut bir kurtuluş, toplumlar için, reel bir muştudur.

Bu inanç kendi düşüncesi, kendi estetiği, kendi ahlâkı ve eylemiyle karılmıştır, yoğrulmuştur. Onun düşüncesi veya estetiğinden benzerlikler devşirerek, onu bir anonimlikle yaftalayanlar sadece kendilerini aldatan tilki ahlâklılardır. Oysa çağın ideolojilerine ve önderlik taslayanlarına bakınca, hangilerinin sırtlan, hangilerinin domuz, hangilerinin yılan, hangilerinin akrep, hangilerinin köpek, hangilerinin maymun, hangilerinin eşek, hangilerinin tilki ahlâklı olduğunu görmek kolaydır. Hatta, bu bile, sadece ko-

lay anlatım sağlayan bir benzetim yöntemidir. Yoksa, bu hayvanlar, yaradılışlarının gereği böyledirler. Onlara benzeyen kişilerse, "Tanrı Sözü"nde belirtildiği gibi, kuşkusuz, "hayvandan aşağı"dırlar.

Diriliş ahlâkı, arslan ahlâklı olmak girişimi ve çalışmasıdır. İddiasız, sessiz, fakat eseri ve etkisiyle aslanlaşmak. Diriliş yolu, yordamı, yöntemi ve ahlâkı budur.

Ruhun çağımızda genellikle kapalı kapısını zorlayacak olan dirilişçi, içten, özden diriliş inanç ve ahlâkını benimseyen insandır. Yoksa, dirilişin etkisinden doğma olumlu sonuçları, dıştan somuran tilki mizaçlı kişi değildir. Dirilişi, dirilişçilere çok görecek kadar hasetten çatlayan kısır gönüllüler değil...

Evet! Önemli olan: ruhun kapalı pancurlarını aralamak, kapalı kapısını zorlamak. Hayberin kapısını zorlamak gibi bu kapıyı zorlamak...

Bu kapıyı, diriliş muştusuyla zorlamak; hayal ve fantezisiyle değil. Diriliş etkisiyle zorlamak; büyüsüyle değil. Diriliş uyarısıyla zorlamak; korkusu ve vehmiyle değil.

Kapı açılıncaya kadar önünden ayrılmamak sabrını gösterenler, dirilişçilerdir. Yoksa, Asıl Kapı'nın sağında ve solunda şeytanın bir iğvası ve iğfali gibi açılan yalancı kapılardan hemen içeri dalan aceleciler değil.

Kapı, ne acelecilik veya sabırsızlıkla açılabilir, ne de durup beklemekle. Kapının sırrını aramakla kapı açılacaktır.

Kapı, içerden açılacaktır, dışardan değil. Ama,

dışardakiler, içeri girmeğe lâyık olunca.

Diriliş, zamanın kilitleniş şifresini çözerek, Kapının açılışına tanık olma zorunluluğu, görevi ve mutluluğudur.

Ne kadar da, Kapı'nın benzeri, yalancı kapılar olacaktır! Kapı'nın üstündeki süsler, ne kadar da oyalayıcıdır! "Kapı burada! Kapı burada!" diyen ne kadar da yalancı sesler işitilecektir! Ama, Diriliş yolcusu, bütün bu oyalama ve saptırma, durdurma veya geriye çevirme çağrılarına aldanmadan, dosdoğru Kapı'ya yönelecektir. Bütün bu gulyabani çağrılarına kulaklarını tıkayarak, içerdeki gerçek kımıldanış ve kıpırdanış fısıltılarını kalbiyle zabtetmeye bakacaktır.

Neden, gündoğumundan gün batımına, gündüzden geceye, yani gün 24 saat, Diriliş eri, bu Kapı'nın önünde, onun açılışını bekleyecektir? (Ya da bu Kapı'nın önemi nereden gelmektedir?)

Çünkü: Bu kapı, ölüm-dirim kapısıdır, öldükten sonra yeniden dirilme kapısıdır. Üzerinde bengisu aşı boyası olan kapıdır. Çilelerin açılış kapısıdır. Alından akan terleri silen kapıdır. Gönlün yeniden doğumunun kapısıdır. Toprağın bittiği yerin başlangıç noktası olan kapıdır. Doğaüstü zifafın giriş kapısıdır. Ölümü doğuma çeviren düğünün beşiği olan Kapıdır. Ve eşiği olan Kapı.

Bu kapı, iklimler üstü, yaz ve kış dışı bir kapıdır. Kanın akışıyla ilgili, fakat kanı aşkın, kalbi çarptıran ama kalb çarpıntısının yukarısında, şerefelerdeki Tanrıya çağırış kapıları gibi yücelerde, ama bütün

bunlara rağmen, alçakgönüllülüğün yüreğinde olan, aydınlık olduğu kadar esrarlı, perdeler gerisinde olduğu kadar yalın ve ışıklı, fizikötesi baharın çiçekleriyle yüklü, gülleriyle donanık, ruhun ölümsüzlüğe eriş, ölmemecesine diriliş kapısıdır.

## MUŞTU KADERİ

Gönüller birliğini "muştu" kuracaktır. "Korku" da bir "birlik" kurar, fakat, bu birlik, geçici bir "birlik"tir. Korku havası dağılır dağılmaz, birlik de dağılır. Ama, "muştu birliği", öyle değil. Eğer o muştu gerçek bir muştuysa, devamlı ve kalıcı bir birlik sağlıyacaktır. Muştunun gerçekleşmesi ise, ortada bir amaç kalmadı diye birliğin dağılmasını gerektirmez, tam tersine, amaç kökleştiği için, birlik, bir "toplum" haline gelir. Süreklileşir.

Yüce Yolgösterici'ye: "Korkut ve muştula" denirken, "korkutarak bir araya getir; muştulayarak, bu birliği, bu beraberliği sürekliliğe çevir, kurumlaştır, temellendir" denmek istenmiştir.

Muştu, sadece bir umut değildir; gerçekleşmesi için sağlam kanıtlar bulunan umuttur. Ve sadece bir bekleyiş ve umuş psikolojisi değil, ruhu yücelten ve o muştu toplumu düzeyine erdiren bir oluş çabasıdır da. Umut, muştunun tümü değil, bir unsurudur.

Muştu ise, umuttan, sevinçten, alınterinden karılmış bir yazgı donanımıdır.

Evet! Toplumu, ya da insanlığı belli bir dönemde diriltecek kahramanlar için, muştu bir kaderdir. Kökleri, geçmişin derinliklerine işlemiş ulu bir diriliş kaderi.

Muştu, umudunu kaybetmiş insanlara, kapatıldıkları kabirlerin kapaklarını açan bir mucize gibi gelir. Bir kurtululuş mucizesi esintisi gibi gelir insanlara muştu soluğu.

Muştu, gerçek muştu, ruhu derinden yaralayan sorunun şifa verici cevabını getirir. Gerçek gözlere görünen fizikötesi beldeden gelen bir haberdir o. O, dünyayı, ufak ilâhî yağmur taneleriyle o Yüce Belde'ye çeviren hazineler hazinesidir.

Birdenbire gelse de yavaş yavaş duyurur kendini. Ruhların özdeğişimi, onunla yavaş yavaş bütünlenir. Çoğu kez, o farkedilmez bile. Ancak, uzun bir süre geçtikten sonra, başlangıçtan itibaren değişimleri inceden inceye kaydeden bir bakış farkeder onu. Çoğu kimseler, hele gönüllerinde "maraz" bulunanlar, onu bir anonimlikle bir tutarlar. Oysa o, kitleleri hedef almakla birlikte, getiricileri ve gerçekleşimi yönlerinden son derece orijinal ve şahsî bir damganın sahibidir.

Muştu, sadece unutuş mutluluğu getiren bir "saadet hapı" değildir. O, insana büyük bir sorumluluk getirir. Ve asıl, alnı ışıtan sevinç, bu sorumluluğu, gönül rızası ve alçakgönüllülükle yüklenen "muştu insanları"na vergidir. "Muştu somurucula-

rı" ise, görünüşte kendi hesaplarına ne kadar ve ne denli zafer nevbeti vurdururlarsa vurdursunlar, gönülleri kaygıyla dolup taşıcı olmaktan kurtulamayacaklardır. Onların çektiği bu huzursuzluğu, sakın, "muştu çilesi"yle karıştırmayalım.

Peygamberlerin getirdiği "muştu", vahiy muştusu, insanı zamana mahkûm olmaktan kurtaran kutsal haberler kaynağıdır. Kurumayan Tanrı çeşmesidir muştu. "Bütün dünyanın ağaçları kalem, denizleri mürekkep olsa" bu muştuyu yazarlar ve bitiremezler.

Gönlün muştuya açık kapısını nasıl da kapamışlar çağımızda! Güneşi örter gibi. Mühür üstüne mühür vurmuşlar muştu penceresinin kalbine. O bir yatır türbesinin yeşil penceresi gibi yanmış mumların isleriyle kararmış gözükmekte. Ah! Ve ne entipüften umutlar için o kapı zorlanmakta, o pencere tıkırdatılmakta. Ve ne yalancı muştu kapıları ve pencereleri dizilmiş cicili cilâlı ve oymalı olarak gözler önüne. Gerçek muştu yönüne doğrulanları yıldırmak için ne samyelleri estirilmekte o yöne doğru. Ebedî yeşilliğin âb-ı hayat alanı olan muştu ülkesi, nasıl da bir çöl, boğucu ve öldürücü bir çöl görüntüsüne büründürülmüş.

Yine de muştu izcileri eksilmeyecek, yollarından dönmeyeceklerdir. Onlar, en karlı kış gecelerinin yılmaz alpinistleridir. Bin defa düşüp kalksalar, şeytan, gözlerine yüz bin defa görünüp onları aldatıcı çıkmaz yollara saptırmaya çalışsa, bu yolda aralarından bir kısmı şehitliğe kavuşsa, yalancı tırmanıcılar yüz bin kez bin hoparlör ağzıyla şampiyon veya rekort-

men ilân edilse, yine onlar dâvalarından vazgeçmeyecekler, bir gün Muştu Zirvesine çıkıp ezelden ebede akan hakikat sancağını ve meşâlesini oraya dikeceklerdir.

## SIKIDÜZEN

Komünizm, kapitalizm vb. bütün sistem ve doktrinlerin, dünya görüşlerinin ve hatta hayat tarzlarının kendilerine özgü bir sıkıdüzeni (disiplini) vardır. Kimilerinde bu sıkıdüzen, kişinin yönetime ya da onunla özdeşleşmiş partiye kayıtsız şartsız teslim oluşuna kadar varan bir baskı ve korku boyunduruğu olmuş, kimilerinde ise, görünüşte bir serbestlik ve özgürlük hâlesiyle sarılı ise de, kurumlaşan kuvvet odaklarının tekeliyle ruhun kıpırdayamayacağı bir zincir ağına dönüşmüştür. Bu düzenlerde, ruhun, özgürlük içinde, kendi öz sıkıdüzenine bağlı olarak eşyaya idesini nakşetme girişimi yok, tersine, eşya kanunlarından devşirilme ilkelerin getirdiği bir katıdüzene mahkûmluğu ve tutsaklığı vardır.

Bu düzenlerde, otorite, totaliterdir, ya da zayıfa hayat hakkı tanımayan, onu hayat planından çekilme zorunda bırakan, acımasız, zalim, kör bir mekanizmadır, çok ağızlı bir bıçak, bir giyotin olarak. Ku-

şatıcı, emici ve tasfiye edicidir. Hepsinde sonuç aynıdır: Maddeye, kaba güce sahip olanlar, olmayanları hegemonyası altına alıp ezer, sömürür, yok eder. Öz ayni, görünüş, ortaya çıkış, ya da konuş biçimleri farklı. Maddî gücün manivelâsını, kimi dolaylı, kimi dolaysız, kimi dolambaçlı, kimi düpedüz işletip çalıştırmakta, harekete geçirmektedir. Sadece, tutum, karakter ve mizaç ayrı. Yoksa, amaç aynı.

Bu yanlış ve aykırı düzenlerin katı düzenine karşılık, hakikatın sıkıdüzeni vardır. Hakikat, lâubalilik ve anarşi içinde kendini gösteremez. Hakikat, ruhları ezen, yamuklaştıran bir baskı ve terör havasını reddederek, onlara, bir düzen ve disiplin içinde gelişim ve açılım vâdeder. İnsan, isteyerek, seve seve bu disipline uyacaktır. Çünkü: o, hiç bir gelişim ve açılımın zahmetsiz ve başıboşça elde edilemeyeceğini bilir. O, kırbaç altında, ya da zincire vurulmuş olarak, bir hedefe götürülmek üzere böylesi bir aşağılanmaya uğratılmayı hakketmiştir denemez, hiç bir durumda elbet. O, en azından, diğer insanlarla saf bağlayarak, belli bir hiyerarşiyi kabul ederek, onlarla kolkola girerek ulaşabilir hedefe. Disiplinsiz, düzensiz, kendi başına buyruk hakikatadamlığı olamaz.

Evet, çağımız, diriliş disiplinini benimsemiş bir hakikatadamı kültürüne ve atılımına muhtaçtır. Kapitalizmin, komünizmin ve her türlü benzer yanlış ve aykırı yolların zincirini bu disiplinle kırmak mümkündür. Yoksa, hiyerarşi ehramını tepetaklak ederek, en yeteneksizlerin en öne veya üste dikildiği, en yeteneklilerin de en alta, en arkaya veya yana

itildiği bir hareket, hakikat adına da ortaya çıksa, göz boyama dönemi için yeterli bir süre geçtikten sonra bütün zavallılığı ile kendini ifşa etme, dökülme ve dağılma yazgısını yaşamaktan kendini alamaz, alıkoyamaz.

Diriliş disiplininde, nefsler, kendilerini, mümkün olduğu ölçüde dâva yolunda, erimemiş ve hazmedilmemiş bırakmamaya, hakikat aşkı içinde neşvünema bulma deneme ve sınamasını açtıracak ülküye adama onuruna kavuşturacak bir planda tutmaya özen gösterirler.

Diriliş ülküsü, nefslerin, babil kulesini, ya da ehramını inşa için birbirlerini ezdikleri bir toplum gerçekleşimine (hayır), fakat, hakikat kâbesinin etrafında, uyum, ağırbaşlılık ve güven içinde, saf saf tavaf için dönmeye (evet) diyen bir hakikat ve insanlık ülküsüdür.

Diriliş disiplininde, buyurucu, insanın içindedir daha çok. Dıştan bir buyruk olmasa da, diriliş insanı, her tavır ve davranışında, belli bir çekidüzen içinde olacaktır. Bir artistin film çekiminde, bir askerin savaşta gösterdiği iç ve dış disiplin gibi bir disiplin ve bu disiplinler arasındaki uyum gibi bir uyum.

Diriliş disiplini, çağın dış disiplinlerine karşın, temelde, iç disiplini simgeler. İğreti olmayan, özbenlikle kaynaşmış, (ben)e işlemiş, kişilikle bütünleşmiş bir sıkıdüzendir diriliş iç disiplini.

Mü'min'in görevi, Âmentüyü bir ilâç prospektüsü gibi ezberlemek değil, acı gibi gelse de ilâcı içer gibi onu ruhuna geçirmesidir, onunla ruhunu özdeş-

leştirmesidir, ruhunu âmentüleştirmesidir. İçilen ilâcın bir süre sonra, kanda, damarlarda ya da uzuvlarda kendini belli etmesi gibi, ruha geçirilen islâm bildirisi de, insanın tutum ve davranışında, ahlâk ve eyleminde kendini gösterecektir. Ve bildirinin ruha belki yavaş yavaş, fakat derinden işleyen etkisi yerleşiklik kazanıp süreklileşti mi, bir iç disiplin hâlini alacaktır.

Diriliş disiplini olmaksızın, diriliş erlerinin, erenlerinin ve pirlerinin sökün edip gelmeleri ve çağı diriltmeleri mümkün olamaz.

Eski islâm düzenlerinde disiplini sadece devlet mi sağlıyordu? Değil elbet. Bilginler, ârifler ve mânevi ocak önderleri en az, yönetim kadar etkili idiler. Yönetim de aynı etki halkasının dışında değildi. İslâm'ın yeniden dirilişinde de, (irfan) denilen toplumsal iç disiplinin oluşumu için yeni yeni kurumlar ve ruhî atılımlar doğup gelişeceklerdir.

Diriliş disiplini, ceza ve armağandan öte, ruhun dengeye ve kalbin inanç tatmin ve kararlılığına ulaşması gibi yüce dayanaklar ve mânevî sütunlar üzerinde yükselir.

Bu disiplin, aklı susturmaz ve eleştiriyi durdurmaz. Ancak, aklın mahkûmu ve eleştirinin avı da olamaz. Aklın üstünde bir aklın, yücelikler sarhoşluğuyla esinlenmiş bir aklın dostluğundan yararlanır.

Bu disiplin, hilkat ve fıtratla vahyin birbirini ruhumuzun en saklı yerinde süreklice selâmlamasından doğan bir barış geometrisidir.

Bu disiplin, muştulu yolun sabrıdır. Sabrın ye-

mişi bir zamanlama ve planlama düzenidir. Realite ile umut arasına atılan hakikat köprüsüdür. Sırat'ın yeryüzündeki simetriği, Mizan'ın gönüllere vurmuş gölgesidir. Gelecekteki Hesab'ın ve Sorgu'nun kendi içimizdeki peşin provasıdır. Şeytana karşı kılıç, nefse karşı kalkandır. Her ruhun miracı için Allah'ın armağanı bir buraktır. Ruhumuza geçmiş Tûba Ağacıdır. İnsanlığın susamışlığına zemzemdir.

## BENLİK PÜRÜZÜ

"Suda kendini gören at ürker ve nehri geçemez": İç oluş düşüncesinde temel engeli en somut bir biçimde gözler önünde canlandıran ilke.

Evet, kendini gören, kendini aşamaz. Kendini aşamayan, varoluşunun ok gibi yönlendiği noktaya, zirve noktasına eremez. Kendini arayan, yitirmeden bulamaz. Yüce bir ereğin coşkusuyla erimeyi göze alamayan, hakikat çizgisinde kristalize olamaz.

Diriliş eri, yaşamını, ödeviyle, misyonuyla özdeşleştirmiştir. O, ödevi için yaşar, daha doğrusu ödevini yaşar. Yaşama başladı mı ödev başlamış, ödev bitti mi yaşama da bitmiştir. Öyle yaşar ki, sanki var olan yalnız ödevdir. Ödev onda kendini yaşar.

Görev, öylesine doğaldır ki, artık ona hayat ya da yaşama diyebilirsiniz.

Diriliş eri kendini unutur, benliğini siler. Görev onun için çağın, zamanın kendisidir. O, kendinden

sıyrılarak ağırlıklarından kurtulur, ortada yalnız hakikatın kendini insanî kadroda gerçekleştirmesi kalır.

(Ben) çekirdeği kırılmadıkça, ruhumuz hakikat sırrının boy atmasına elverişli bir ortam haline gelemez. (Ben), misyonun içyüzünü görmeğe perde olur. (Ben), kendini misyonda tükettikten sonra yeni bir (ben) olarak doğacaktır. (Ben)in gerçek dirilişidir bu.

Diriliş eri, benliği yokluğun ateşten sınavını vermiş, misyonun özüyle (ben)ini diriltmiş kişi demektir.

Diriliş eri, aydınlatılacak odada, kendi ışığını öbürlerinin ışığına katmakta olan bir mumdur. O, eriyen, erimeğe mahkûm olan yanına bakmaz, hep ışığına bakar, ışığının öbür ışıklarla oluşturduğu aydınlığa bakar. Diriliş aydınlığıdır o aydınlık. Oda, bu aydınlıkla dirilmiş ve var olmuştur. Mum, kendini o aydınlığa adadığı ve o aydınlık uğruna bitirip tükettiği için, anlamına ve anlamının uygarlığına kavuşmuştur. Oda, artık bir hiçlik, karanlık bir boşluk değildir. Oda, hakikattir, hakikatin kat kat açılmış sergisidir. Oda, mum ışığında artık bir medeniyettir. Mumsa o aydınlığın şahidi ve şehididir. O ölmektedir, ama ışığını odanın aydınlık bütününde, o yücelik bütününde yaşatarak. Ya da vakit gelecek o ölmüş olacaktır, ama oda varolduktan sonra.

Diriliş eri, böylesine bir toplum misyonu bilincine sahiptir. O kendini toplumda, toplumu da hakikatin gerçekleşiminde görür. Hakikat toplumu varsa var sayar kendini. Ya da en azından bu toplum ol-

madıkça, hakikatı ruhuna geçirmiş Diriliş Toplumunun doğması umudu bulunmadıkça, yalnızlıkla, benliği azdıran, şeytansı düş yalnızlığıyla çevrili kaldıkça, boşa yanan ve ışığı sonsuz karanlıklarda dağıldığı için etkisizleşen bir mum gibi, anlamsızlığın ve faydasızlığın geçici yüzeyinde titreşe titreşe sönüp gideceğini bilir.

Diriliş toplumu da, diriliş eri gibi, kendi benliğini varoluş misyonunda eriten toplumdur. Hakikat önünde kendini yok saymayı seçen toplum. Benliği görmeyi kınayan toplum. Gerçek özgürlüğü ve var oluşu, hakikata benliğini kurban edişte bulan topluluk.

Diriliş erlerinin misâli, klasik misâl, ışığa koşan pervanelerin misâlidir. Pervane, ışık olmak için koşar ışığa. Bilir ki, ışık olmak yanında pervane olmak hiç bir şeydir. Pervane, adının da gösterdiği gibi ne böcek oluşunda, ne kanatlı oluşunda bulur değerini, etrafında döndüğü, pervane gibi döndüğü ışıkta bulur.

Diriliş toplumu da, diriliş eri gibi, hakikat uygarlığının pervanesidir. Ancak ışığa bakarak yaşayabilir. Yaşamak, ışığa koşmaktır onun için. Varolmak, ışıkta varolmaktır. Bu varoluş da, onda fâni olmakla mümkün.

Erenler, bu biçimde ve bu şartlarla, toplumda ışık haline gelmiş olanlardır ki, duman, is ve tortudan ayrılmış saf ışık, yani ruhun egemenliğini benliğinde gerçekleştirmiş passız arı gönüllerdir. Bir şölenin, bir düğünün adamıdırlar onlar: Benliğin bir ne-

vi ölümünde ruhun dirilişini bulan hakikat güveyileri ve bu gönül ışığıyla toplumun ruhunu süreklice ışıtanlar onlardır.

Diriliş erleri, erenleri, pirleri, (ben)ler ayrımından, farklılaşmasından ürker ve korkar. İnsanın ayak bağı, toplumların ayak bağı budur, bilirler.

Kıskançlık, çekememezlik, öc, hak teslimsizliği... Hep, (ben)in kendini görme bataklığında boy atan yabanıl duygulardır. Yabanıl ve ölümcül. Ruha nefes aldırmayan boğucu olumsuz duyarlıklar.

Bu anlamda "ben", ruha, sınav için, konuk gelmiş bir "yaban"dır. Bu yabancıyı, ona mahkûm olmadan konuklayıp ağırlamak, insana gerçek yaşamı kazandıracaktır. Yabancıyı ağırlayın ve günü gelince nazikçe savın: işte bize hakikat öğretisinin iç-dille söylediği...

Hakikat Uygarlığı demek olan İslâm Uygarlığında, kişi ve toplum, bu "yaban" duyarlıkları ruhundan ayıkladığı sürece, onlara en yüce hayatı bağışladı Allah. Ama ne vakit ki, bu dar duyarlıklar bataklığı çölleşen ruhun ortasında deccalsı bir gökdelen gibi yükseldi, işte o vakit, yaşama, kişimize ve toplumumuza, kan ve irin kesildi.

Diriliş, hakikatla yarayı deşmek ve âdeta ölüme kadar gidip ordan gerçek sağlığa ve şifâya dönüş demek olacaktır, insan için ve insanlık için.

## MİZAÇ

Mizaç, insanın damgasını vurur davranışlara. Kişilik damgasındaki nüansları belirler. Bu noktaya kadar hoş görülebilir, hatta yararlıdır denebilir. Zenginlik kazandırır tavıralışlara. Onlara sonsuzluğun boyasından bir aşı, canlılığın renginden bir renk katar. Ama mizaç, tek başına egemen olduğu zaman, yani ana oluşa bağımlı bir ton, bir fon olmaktan çıktığı vakit, artık başka bir oluşun, bozuluş olgusunun mayası olur. Güçlendiren, dayanıklı kılan bir katkı olmak yerine, çürüten, saptıran, yoksullaştıran, kabalaştıran bir doku olur.

Bedenden, fizikten gelen mizaç coşkuları denetlenmelidir. Mümkündür ki, bu coşkunluk, hakikatı gölgeleyen bir sapışın başlangıcı olsun. Benliğin derinliklerinde çok oyunlar gizlidir. İnsan, bu oyunlara kapıldığı takdirde, şeytanın çizdiği gözalıcı labirentlerde kaybolabilir. Mizacı yok etmek olağan değildir kuşkusuz. Ama, onu da müminleştirmek, mü-

min kılmak fırsatına sahiptir ruhumuz.

Bütün yeteneklerimiz gibi mizacımızı da eğitmeliyiz. Belki eğitimlerin en gücü, mizaç eğitimidir. Ama, bize, kişiliğin kapılarını da bu eğitim açacaktır. Kapı, mizacının tutsağı olmaktan kurtulanlara açılacaktır.

Doğu uygarlığının kapıları bu mizaç taşkınlığından kapandı. Bugün Batı da, mizacının aşırılığından doğan büyük bunalımla sarsılıyor. Çırpınış, mizaçların, sınırlarını aşış çırpınışıdır.

Peygamberlerin mizaçları, nefslerinin, benliklerinin değil, yollarının mizacıydı. Misyonlarının gereği mizaçlardı. Hazreti İbrahim'deki netlik, Hazreti Musa'daki kararlılık, Hazreti İsa'daki yumuşaklık, ödevlerinin mizaç görüntüleriydi. Birbirlerine zıt değil, uzun tarih akışı içinde bütünleşerek hakikatın mizaç tablosunu oluşturan dost ve akraba çizgiler... Nitekim onların hepsi, altın bir uyum içinde, Peygamber Efendimizin ahlâkında som ve mükemmel bir düzenle varolma mutluluğuna kavuştular.

Mizacımızı yücelik yönünde işletmeliyiz, düşüş ve alçalış yönünde değil. Doğruyu, iyiyi, güzeli kişiliğimizle birleştirirken mizaç, sabrımızı ayakta tutan mânevî bir yakıt olmalıdır. Mizacımız, rahmanî yönde kımıldanmalı, devinmelidir. Şeytanın çağırdığı yöne karşı da, bir kale gibi sert ve duyarlıksız olmalıdır.

Donma ve kalıplaşma, mizacımıza musallat olan bir pas gibi çürütmemeli ruhumuzu. Mizaç tomurcuğumuz, sağlıklı bahar rüzgârlarının dokunuşuyla

sürgün veren asma kütükleri gibi verimli ve cömert olmalıdır.

Ruhun cimriliğiyle çivilenmiş kara kuru mizaçların mahkûmluğuna saplanmadan, Allah ve hakikat âşıkı hür ruhların izinde, mizaçlarımızı kızgın çile fırınında balmumu gibi yumuşatmak ve ondan sonra onu çelikleştirmek borcundayız.

Ruhun dirilişi, mizaç barikatlarını aşmalı, mizacın dikenli tellerine takılıp kalmamalıdır.

Mizaç, temelde geçmişe dönük bir mizaçsa onu geleceğe de yönelme doğrultusunda kışkırtmak, zorlamak gerekir. Tersine, geçmişle ilgisini kesme eğilimindeki mizaçlara da bize miras bırakılanlara sevgi duymaları, onlardan yararlanmaları için gerekli ortam hazırlanmalı. Uzmanlığın yol açtığı dar açıdan bakma alışkanlığını kırma, bilgisizliğin sebep olduğu dağınıklığı önleme gibi mizacın sürüklediği veya mizaçları sürükleyen yanılgı menfezlerini tıkama çabası içinde olmalıdır sağduyular.

Diriliş erinin de mizaç olgusundan tam soyutlanması beklenemez elbet. Onun da mizacı vardır. Ama, bu mizacın birinci özelliği, oluşmuş katı mizaç tutum ve davranışlarından birine saplanmamak, mizaç çoğulculuğunun olumlu yönlerinden çizgiler, renkler ve kokular taşımaktır.

Doğu mizacı, Batı mizacı, devrimcilik mizacı, statükoculuk mizacı ve benzeri mizaçlardan birine indirgenemez diriliş erinin mizacı. O, mizacını, yoğrulacak bir hamur gibi, hakikat öğretisi ve yaşantısı olan islâma teslim edecektir.

Diriliş erinin mizacında kurtuluşsuz bir itirazcılık veya eleştirişe yer yoktur. Bir oluşta ilkin olumlu yanı görme eğilimindedir o. Sonra da uyarıcılık ödevi bakımından yanlışlara da işaret edecektir. Kritik, onda duygu sonucu değil, gözlem sonucudur. Sübjektif değil, objektiftir o. Öfke doyumu için değil, varılacak yüce amaç uğrunadır uyarı ve işaretleri.

Ve bu kritikten önce otokritik vardır. Kendini eleştirecektir sürekli olarak diriliş eri. Kendini eleştirerek ilerleyecektir. Başkalarını da eleştirirken kendini onların yerine koyarak eleştirecektir.

Mizaçla ahlâk birbirine karılmış iki âlemdir. Mizaç, berrak ahlâk pınarını kendi ilk halindeki kan rengiyle bulandırmak yerine, ondan alacağı aydınlık bir özle ruhunu süte çevirmek yöneliminde olmalıdır.

Diriliş erinin mizacı, ne kanın, ne şarabın mizacıdır. Onun mizacı sütün mizacıdır.

Diriliş erinin mizacı, ne afyonun, ne zakkumun mizacıdır. Onun mizacı, gülün mizacıdır.

Bir mizaç ki, sonunda Diriliş Toplumunun mizacının da oluşmasına kapı açacaktır. Günümüz toplumlarının toplum mizaçlarından arınmış, süt ve gül mizacındaki Toplumun.

## TER

Diriliş yolu, alınteri yoludur. Maddî anlamda da bu böyledir, maddenin ötesi anlamında da. Tanrı bağışı, alınterine bağlı değildir ama, alınteri dökmeyen kişinin onu umması had bilmemenin ta kendisi. Alınteri yöntemi yoluyla ilerlemek, bütün Tanrı bağışlarını çağıran bir Tanrı bağışıdır.

İç âlem ululanınca da iyice belirtilmiştir ki, gerçekte, zahmet rahatlıktır, rahatlık da zahmet. Alınteri, insan huzurunun temel taşıdır.

İşleri Tanrı'ya ısmarlama (tevekkül), ancak, alınteri dökmüşlerin hakkıdır, alınterinin hakkıdır, alınteri sabrının meyvesidir.

Maddî kazanç da, mânevî kazanç da, "ancak emekle" elde edilir.

Emeksizlik, hareketsizliğe, hareketsizlik de ölüme götürür. Alınteri ise dirilişe.

Diriliş eri, bir alınteri adamıdır. O, alnının teriy-

le gelmeyen her nesneden şüphelenir.

Konuşma, söz, ancak alınteri ve emeğin gerektirdiği kadarıyla yararlıdır. İş yerine söz üretimiyle vakit tüketmek, bir nevi zaman katilliğidir ki, bence katilliklerin en korkuncudur.

Diriliş eri, dâvası uğrunda alınteri dökmekle yükümlüdür. Bundan ötesine karışmaz. Bundan ötesi ona ait değil.

Bütün kavramları yaşamak için, o, alınteri döker. Onları bir söz kılığından ibaret bırakmaz.

Düşünce, inanç, söz ve niyet, davranış ve tutum onda hep alınteriyle karılmıştır.

Geçmişi ve şimdiki zamanı, doğuyu ve batıyı, kendine ait olanı ve düşman dünyada olup biteni, kişiliğinin bütün gücüyle kuşatmayı, o, ancak alınteri caddesinde yürüyerek gerçekleştirir.

Her alanda alınteri dökmekten kaçındığımız için bugünkü duruma düştüğümüzün ve yine ancak alınteri dökerek bu çıkmazlar anaforundan kurtulacağımızın bilincindedir diriliş eri.

Erenler ve pirler, ruhun özdeğişimi ve oluşumunda ulu alınteri kahramanlarıdır.

Asıl ter, ruhların döktüğü terlerdir. Beden nasıl terleyerek içindeki kirli ve zehirli maddeleri dışarı atıyorsa, ruhlar da, çile terlemesi sonucunda, içteki kıskançlık, şöhret düşkünlüğü, puta ve dünyaya taparlık, maddeye değer verme, gurur gibi kötü duygu ve düşünceleri, duyarlık sapıtmalarını, benlik sanrılarını dışa atar. Ruh, bu terleyiş sonunda arınır.

İnsan, öbür insanlarla birlikte, gerçeğe erme yolunda ter dökme ile ancak insan olur.

Bu yüzdendir ki, diriliş eri kendini insandan soyutlamaz. Onun bütün problemlerine eğilir. Ezbercilik onun yaraşığı ve yakışığı değildir. O, insanlığın, islâmla, gerçek anlamında özdeş olduğunu bilir; her çağda insanları hakikat yolunda sağlam tutacak en güzel biçimleri ve muhtevaları o bulur. Bunu da ter dökerek başarır.

"Yolu güçleştirmez, kolaylaştırır." Ama bunu kolaya kaçarak değil, ter dökerek yapar.

Diriliş eri, kalbinde ve ruhunda öyle bir cevheri taşımaktadır ki, o cevher, her çağda yeniden parlayacaktır. O cevherin külünü düşüren, alınteridir. O kutsal alevin cilâsıdır ruhumuzun döktüğü alınteri.

Diriliş eri, yolunu elbet alınterine indirgemez. Ama, alınterini yoluna yol yapar.

O, marksizmin yalancı emek, alınteri felsefesine kanmaz, onun maddede bile bir gerçekliğinin bulunmadığını fark edecek zihin aydınlığı içindedir. Evet, marksizm, gerçekte, emeğin ve alınterinin hakkını arama ülküsü değil, onu, insanlığın bir bölümüne karşı, kitleleri iten bir yıkım ve çöküş aracı olarak aldatıcı bir totem gibi kullanma pratiğidir. Emek, ilkin maddîliğe irca edilir, sonra insan onun bir mekaniği olur, sonra da insanlık, kendini tanrı sanan bir teknokratlar azınlığının kölesi yapılır materyalist ütopyaların gerçekleşme denemelerinde.

Ama, tarih bir kere daha çalkalanacaktır. Marksizmin ve her türlü materyalizmin karşısına gerçek

alınterinin sahibi diriliş erleri dikilecek ve emeği en onurlu yerine, ruha ilişkin ilerleme yoluna katacaktır.

Fabrikalar, tapınakların uzantısı, çalışılan sekiz saat, namaz ışığının günün bütün saatlerine yayılışı gibi görülecektir diriliş erlerince.

Diriliş erleri, Tanrı'nın razılığını elde etmek için kendilerini insanlığa ve topluma adayacaklardır.

Mülkiyeti tanımaktan korkmaz onlar. Çünkü: insana güvenirler. Mülkiyeti, başkaları için isterler; kendi mülklerinden de, kendilerinden çok, başkalarını yararlandırabildikleri ölçüde sevinirler. Bazı insanlar, mülkiyete tapıyor diye, insanlığın kıyamete kadar bütün fertleriyle bu yapıda ve mayada kalacağını kabul etmenin insana yaraşmayacağını bilirler. Böyle olumsuz insan anlayışını reddederler. Mülkiyeti insandan üstün ve değerli görmezler. İnsanın bu nesneler yoluyla imtihan edildiğini bilirler. İmtihan edilmesi için ona bu hak tanınır. Ama insan bu sınavda onu başkalarına arz ettiği ölçüde başarılı çıkacağını bilecektir. Bugün insanlık bu çizgide değilse, yapılacak olan, mülkiyeti putlaştırıp toplumun totemi yapmak değil, belki, onu asıl anlamına ve hakikat idealindeki araçlık sınırına itmektir.

İnsanlık bu anlayışa ancak alınterinin değerini ve yüceliğini anlayarak varacaktır. İslâmın geçmişteki büyük çağlarında olduğu gibi.

Diriliş yolu, tarihî - sosyolojik perspektifi, uygarlığı ve insanlığı, islâm ruhunun özünden gelen aşkla ve bu anlayışla yeniden ışıtma yolu ve yordamıdır

ki, gelmekte olan yeni insanlık gençliği, ruhunun ve alnının terleyiş yeteneğini, sonuna kadar, bu yüce oluşun çağrısıyla yoğuracak, onun hamuruyla kararacak ve onun mimarisine harç kılacaktır.

## FETİH SIRATI

Diriliş eri, bir ütopya kişisi değildir. Mitolojik bir yaratık da olmadığı gibi. Ne de çağımızın anladığı çerçevede dar ve katı bir realizmin tipidir o. Hayali değil insanda mevcut bir fevkalâdeliğin işlenişiyle doğumunu bulan, ütopyalara değil ideallere vurgun, mitolojilere değil kahramanlıklara saygılı, kuruntulara değil gerçeğe dönük, geniş ufuklu, ama ayağını bastığı yeri bilmeğe çalışan insan. Evet, diriliş erini kuran ruhî muhteva, insandaki insan özüdür.

Brüt insandan net insana doğru gidişi simgeler diriliş erliği. Hayvanî ve nebatî yanımızın tutsağı olmaktan bizi kurtaran bir cezbenin bilinç erliği. İnsanlığı insana taşıma, onda fidelendirme cezbesinin erliği. Ne doğu hedonizmi, ne batı sadizmi; islâm insancılığının ruhta fizik ötesine iliştirilmesi. İnsanlığın insanda fizikötesi soluğuyla, ruhülkuddüsle iç-

ten dirilişine erdirilmesi. Kendimize ait acıların ve sevinçlerin geçiciliğini, yüzeyde kalacak dalgalanmalardan öte anlam ve güçleri olmadığını sezmenin derin sessizliği içinde, bir içtenliği, başkalarının acı ve sevinçlerini ta yürekte duyma, paylaşma içtenliğini sadece bir psikoloji olarak değil bir ahlâk ve bir varoluş hikmeti gibi yaşama, sorumluluğa ve iradeye yalnız doğadan değil doğa ötesinden ve üstünden ışıklar düştüğünü saptama özgürlüğü.

Bir yerde bir karşı koyuştur o, doğaya ve zamana sıkı sıkıya bağlı şartlara. Şartlanışa karşı bir direniştir. Doğanın ve zaman baskısının tümden ortadan kaldırılamayacağını bilir diriliş eri. Ama onların mahkûmluğuna düşmemenin savaşını ölünceye dek sürdürecek bir ruh dayanıklığı ve sağlamlığına ermenin diriliş erliğinde temel ilkelerden biri olduğunu da.

Arayıcıdır. Bir arayıştır. Arar arar, âdeta en aranmazı bile arar. Ama bu arama tutkusu, aramak için arama değil, bulmak için arama tutkusudur. Kuşku, telâş ve tereddütler içinde değil, güven aşk ve doğrulukla dolu olarak arama.

Yanlışa karşı kafası, çirkine karşı kalbi, bâtıla karşı ruhuyla başkaldırarak, direne direne dirilişe gider. Çağın boğucu ağlarını parçalar. Tarihi kalkındıran ruhu, fare kapanlarından kurtarır. Hiç bir hücumun yerinden söküp atamayacağı, tırnaklarını toprağa batırmış bir safkan hakikat savaşı atının süvarisidir o.

Terhisi ancak ölümle olan bir ruh savaşının adamıdır diriliş eri.

Sessizlikte oluştuğunu bilir büyük şeylerin.

Lâfzın ve lâfızcılığın ötesini düşünür ve sever. Lâfza takılıp kalmaz. Kavramlar onun için, boş kalıplar, ve hayat, sadece bir biçimler kımıldanışı demek değildir. Elbet, anlamlar da amorf değil onun gözünde.

Onun savaşı, sadece bir lâfız savaşı olamaz. Yeni bir uygarlığın sorumlusu, yüklenicisidir diriliş eri. O yeni uygarlık ki, en eski uygarlıktır ayni zamanda.

Bir ağaç gibi kök salmak, kazanılmış tecrübeler toprağından özümlenmek tabiiliğine sahiptir. Kökten ayrılmadan bir gövde ve dallar bütünü gibi salınma, yapraklanma, çiçeklenme ve yemişlenme özgürlüğüne de. Değişmezlerle değişimleri dengeleyen bir yetenek - gelenek terkibi gibi atılır yeni ufuklara.

Doğan bir güneş nasıl tepeleri teker teker fethede fethede dünyayı ışıtıyor, aydınlatıyor ve gündüze kavuşturuyorsa, diriliş eri de, ruhundaki tükenmez hakikat aşkı ile eşyayı ve ötesini bir "akdünya"ya çevirme çabasının işçisi, yılmaz, fakat alçakgönüllü bir işçisi olarak çalışacaktır.

Onun fethi, muştulamayla gerçekleşir. O muştu adamıdır. Korkuturken bile.

Son çağların tarihini şöyle yorumlar o: doğuluya eşyanın nazarı değdi. Batılının ise eşyaya dokundu nazarı. Doğulu ürkekleşti, kaçtı. Eşya ise kimi yerde ayni ürkeklikle kaçışırken, kimi yerde dönüp öfkeyle insana saldırıyor. Öyleyse, önce "nazar"ı düzeltmek lâzım. "Bakış"ı sağlığına kavuşturmak. Ne insanın eşyaya nazarı değmeli, ne de eşyanın insana na-

zar vurmasına izin vermeli.

Yorum, bir başlangıçtır onun için. Yapmanın ve kurmanın bir ipucu. Büyük inşa için alanı düzeltme işlemi.

Yorumla yetinmeyecektir diriliş eri. Yorumlanacak yeni atılımlara döndürecektir başını. Ve insanlıkla bütünleşerek, insanlığı "inanış dünyası"yla bütünleyerek, yeryüzünde hakikatçının mirasını ölüm şartlarından kurtarmağa adayacaktır kendini.

Varoluşun, bir adayış, bir adanış olduğunu hiç unutmayacaktır.

Bir uygarlıktır her bir diriliş eri. Bir adayış ve adanış uygarlığıdır.

"Kurban" ve "şehitlik" imajını her fiile, her davranışa uzatmış, yaymış bir uygarlığın cezbesinde uyanan bir mestlikle, yeni günlerin mutlak'a ve ebedi'ye bakan yüzünde filizlenen ilhamlara çıkış arayan, yeni bir bahar, yeni bir mevsim, yeni bir iklimdir onun sürekli olarak içinde yol aldığı açılım ve gelişim sıratı. Fetih sıratı.

## ÜSLÛP

Diriliş Neslini yeni bir üslûp oluşturur. Ve Diriliş Nesli yeni bir üslûp oluşturur.

Bu neslin hayat üslûbu, ne roma - germen hayat üslûbu gibi, kaskatı köşelerin çerçevelediği büyüklük gururuna hapsoluş üslûbudur, ne de toz zerreleri gibi savrularak hiçlikte kayboluş demek olan Hint hayat üslûbu. Kemerler, köprüler, kubbelerin somutlaştırdığı uyumlu yayların birliğinden doğan islâm üslûbu. Âhenkli eğriler, simetriyi ve asimetriyi harç gibi kullanarak bir Doğru Yol (Sırat-ı Müstakim) meydana getirirler bu üslûpta. Öyle ki, onların varlığı, baştanberi bu Doğru çizgiden kaynaklanmıştır, anlaşılır.

Köşe yok mudur bu üslûpta? Vardır ama, bu köşeler birbirine öylesine yakın, birbirine öylesine destektir ki, birikim ve birleşimleri bir yay oluşturur.

Yaylar yayları doğurur, ve bu sonsuz kavisler topluluğundan Tek Doğru ortaya çıkar.

İslâm'dan bir parçayı alıp "eğri" diye gösteren öbür uygarlık düşüncelerinin yanılgısı burdan geliyor. Aslında o "eğri", sonsuzda "doğru"nun bir parçasıdır. Çünkü: islâm, ebedî olana ayarlanıştır her konuda. Mikro ve makro âlemlerle orta âlemin bağıntısı, yerli yerince konmuştur ve korunmuştur onda.

Bu yüzdendir ki, diriliş erinin hayat üslûbu, Kur'an'dan kendisine yansıyan mutlak'tan bir soluk, bir ruh gibi siner hayat damarlarına. Onun kanında fizikötesinin nabzı atar.

Fiziği, ruhunun âhengiyle yaşamaktadır. Ruhu da Mutlak'ın âhengiyle.

Diriliş eri için, hayat, bir zikirdir. Tanrı'yı anmaktır baştanbaşa yaşamak.

İslâm, ilâhî üslûbun insan ruhuna geçmesidir.

Dünya nimetleri, bu yüzdendir ki, bir nevi gök bağışlarıdır. Dünya sofrası, gök sofrasıdır.

İnsanın her kımıldanışında namazdan bir koku tüter. Nimetlere her el uzanışında, oruç, bir düşünüş, bir eleştiri, bir denetim gibi yaklaşır.

İnsanın gözü hep ufuktadır. Ve ufukta, Cebrail'in kanatları gibi Ulu Mirac'ın kanatları gerilidir.

Başlangıçta, bir özeniş (taklit) içindedir er. Fakat o, gerçekleşiş (tahkik)e giden dinamik bir yol üzerindedir. Başlangıçta, o, Yol'a inen bir patikadır. Fakat Yol'a inince. Yol'da yol olmuştur artık.

Yaylara gerili bir oktur o. Mutlaka hedefe varacaktır.

Hedefe teslim olan, fakat yoluna çıkan her aykırı çağrıyı delip geçen ok. Dışa, yabana karşı tam özgürlük ve bağımsızlık, içe, öze doğru teslim oluş üslûbunu kişileştirmektedir bu hedefe gidişte.

Küçük ve kesik doğru çizgileri kavisinde eriten bir akış, su akışı görünümündedir ahlâkı diriliş erinin. Geçici olanın ebedîlikmiş, izâfî olanın mutlaklıkmış gibi onanmasını kabul etmeyen bir ahlâk. İnkâra karşı şah inkâr, redde karşı tam red.

Duygu, düşünce, dram, trajedi, suyun üstündeki köpük dalgalanımları gibidir onun varoluş akışında. Ağır ve derinden akan varoluşunda. "Hâl"lerin kımıldanışı, "Makam"ı sürüklemez, canlı ve somut gösterir. "Hâl"ler, "Makam" atını uyanık tutan zaman sinekleridir erin yaşamında.

Evet, o, dramı aşar, trajediyi aşar. Kişiliğini yitirmeden, tek başına bir cemaat, bir ümmettir o. Zamanı ve tabiatı tarihe, tarihi fizikötesine kararak kendi hayatının plastiğini yoğurur.

Sızlayan yüreğinde, zaman ve tabiat ağlar. Çağlayan kafasında tarih çınlar. Ruhuna, süreklice fizikötesinden can üflenir; kutluluk ve kutsallık üflenir. Ve bu yürek, kafa ve ruh, herbiri diğerinin içinde olmak üzere, gerçeği duyar, düşünür, sezer ve tümüyle erer ona.

Kıyameti ve mahşeri, (mizan)ı ve (hesab)ı, öteden çekip kendi hayatına götürmüştür. Onlar, hem oradadırlar, oldukları yerdedirler, hem simetri ekse-

ninin beri tarafında yani buradadırlar, diriliş erinin dolu dolu geçen dakika ve saniyelerindedirler.

Yayılırken yüzeyleşmeyen, derinleşirken darlaşmayan, kâğıt üstünde kalmayı geride bırakarak reelin her noktasından dalarken çok yönlülüğünü yitirmeyen, günceli atılan pamuk gibi çırparken toztoprağında boğulup tıkanmayan bir davranış zorunluluğu, diriliş erinin düşünce ve fizikötesi yaşam üslûbunun kopmaz bir parçasıdır.

Bu üslûp, hayat kadar, ölümü de, ölümden ötesini de kucaklar. Ölümün maskesi onun önünde yırtılmış, ölüm sfenksinin bilmecesi çözülmüştür âdeta. Fakat o, sırların onuruna saygısı yüzünden buna razı olmaz. Kalbinden çıkardığı ipek iplikçiklerle ona yeniden bir maske ve bir bilmece ağı örer. Ölüm, diriliş erinin varlığından ötürü maskesini ve bilmecesini her kaybedişte, onun gönlünden gelen bir bağış gibi, yenilenmiş gizleniş hırkasını giyer. Böylece, hakikat eri, bir kez daha, sırları başkalarına ve kendine örtmüş olur.

## UMUTSUZLUK YUVASI... VE ÇERAĞ

İnsanoğlu, kimi zaman, umut coşkunu bir hurma ağacı gibi yemişle yüklü, kimi zaman da, susuzluktan kurumuş ve çatlamış bir kaya gibi kısır, yoksul bir mahrumluk anıtıdır. Bir vakit, ufkunun eserlerle donandığını görmek mutluluğuna erer, bir vakit de umutsuzluktan her imkânın tükendiği duygusuna kapılır.

Umutsuzluğun insanı çepçevre sardığı zamanlar, ortam, bütün değer ve önemini yitirir. İnsanı kuşatan hava, aydınlığını kaybeder, ortalık kararır, etrafı bir sis sarar. Tarih ve geçmiş zaman, zehirli bir pas gibi bir yere yapışıp kalmıştır sanılır. Tabiat bile insanı körelten bir baskı pusudur sanki. O kadar özenle ve sabırla icat edilmiş, geliştirilmiş ve insanlık şartı haline getirilmiş kurumlar, kâğıttan şatolar gibi birer birer yıkılmakta, insan, geleceği düşlemekten bile korkar olmaktadır. Umutsuzluk cini, damarlardaki kanları kapkara kirletmiş; şeytanın gece yak-

tığı lâmbadan çıkan is, ruhları kendi öz rengine boyamıştır tıpkı. İlham denen aşkınlık esintisinden bir kımıltı bile sezinlenememekte, iç âlemde, insanın yeni doğuşlar güneşi bile simsiyah bir leke gibi devinmektedir. Sosyolojik görüntü, böylesi bir insanlığın, ya da bir toplumun defterinin dürüldüğü izlenimini doğurmakta gecikmez.

Böylesine kabarmış, katmerleşmiş ve kat kat küf ve nasır bağlamış bir umutsuzluk çizgisinde bir ak benek belirir kimi zaman. Bir ışık zerreciğidir bu. Çoğu kez, insanlar onu görmez, ya da görmezlikten gelir. O aklık, o parlaklık, gittikçe büyür. Karanlığa alışmış yarasa gözlüler ondan rahatsız olur ve onu söndürmek ve boğmak isterler. Kimi gözler de kamaşır, bu kamaşma yüzünden ortalığı bir an göremememenin suçunu o ışık kabarcığına yüklemeğe kalkışırlar.

Umutsuzluk girdabına batmış ruhlar ne bilsin ki, bu gelen bir Tanrı lûtfüdür, bir Allah armağanıdır. Ruhun gözlediği vaktin mucizesidir. Rahmetinden umut kesilmeyen Allah'ın, insanlığa yeni bir fırsat tanımasıdır. Şeytana karşı yeni bir raunttur. Alelâde ve alelâde altı günler tükenmekte, verim çağı şafağı sökmekte demektir.

Gurura gebe güven, sonunda insanı tam yeise, umutsuzluğa ve karamsarlığa gömecektir. Tanrı korkusundan yoksunluğun işareti olan, açık kapı bırakmamış som güvenle, Tanrı sevgisizliğinin somutlaşmış mumyası olan, umut kapısını sonuna kadar kapamış tam yeis, uçların birleştiği kuralına uyarak, bir noktada toplaşır ve insanoğlunun mahvına ve

derlenip toparlanma yazgısının bozgununa, yaşama unsurlarının bir daha bir araya gelemeyecek denli dağınıklaşmasına sebep olurlar. Tek derleyip toparlayıcı kudret olan iradenin çözülmesine, gevşemesine ve eriyip yitmesine yol açarlar.

İyi günlerin gururu kadar, kötü günlerin, umut vâdetmeyen zamanların zilleti de nefrete lâyıktır. İnsansa, üstün yaratık olma özelliğiyle, gurur ve zillet bataklıklarına saplanmadan, genişlik darlık iniş çıkışlarında, titreyiş ve sallantılarda, sarsıntı ve depremlerde yolunu yitirmeden hedefe doğru yürümek zorundadır. Onun "insan" olmak misyonu bunu buyurur. Fizik varlığıyla evrende hiç de merkezî bir konuma sahip olmayan insanın ancak ruhuyla ve ruhunun yöneltisiyle bir odak noktası oluşturma talihi vardır. Bu talihe işlerlik kazandırmak için bu pürüzlü ve sınırlı dünya hayatını denemeye çağrılmıştır. Kapitalizmin ve komünizmin onu bir eşya, bir vida derekesine düşürten psikolojik mayalandırmaları, başlangıçta temelsiz bir güvene ve güvenceye kavuşturmuş gibi gözükse de, eninde sonunda, dipsiz bir umutsuzluk ve yeis uçurumuna sarkıtacaktır ruhunu. Yarısı Tanrı korkusu, yarısı da Tanrı sevgisinden oluşan imân olgusu, insanın, ruhunda yaşatıcı öz ve yaşamayı anlamlandırıcı cevher olmadıkça, varlık tabakalarında kendine yaraşır yerinde tutunamayacağı bir gerçektir.

Umutsuzluğu doğuran sistem ve yapılar, ebediymiş gibi, hiç yıkılmayacaklarmış gibi görünürler. Ama bu aldatıcıdır. Onlar, bakımsız bir evi saran örümcek ağları gibidirler. Umutsuz kişi, ilkin bu ağ-

ları, kendini koruyan bir zırh sanır. Bu sanı onun gözlerini bağlar ve gün gelince, bu ağların içinde boğulur gider. Onları, demir zincirler gibi güçlü görür. Oysa, bilmez ki, bir süpürge ucu, o ince ince dokunmuş ağları, bir el gezdirme süresinde toplar.

En sağlam kaleden daha sağlam gözüken, Şeddatların, Nemrutların, Firavunların yapıları, gerçekte birer örümcek ağı, yuvası kadar, çürük, temelsiz ve askıdadır. Zamanımızın Şeddatları, Nemrutları, Firavunlarının sistem, örgüt ve düzenleri de, nice modern ve çağdaş teknolojiyle donanmış olurlarsa olsunlar, birer örümcek ağ ve yuvasından başka bir şey değillerdir. "Örümcek yuvasıysa, gerçekten, yuvalar içinde en zayıf yuvadır".

Çağın, hücreden hücreye geçme suretiyle örülmüş dünya görüşlerinden korkmaya yer yoktur. Tanrı'nın desteğinden temelde mahrumdur onlar. Bir ceza hükmü gibi kullanılma durumları hariç... Demek ki, bir kişi ve bir toplum olarak, cezayı gerektirir bir durumda olunmadıkça, telaş gereksiz. Hakikatın öz kaynağından mahrum kalmış öğretiler ve tutumlar, insan ruhunun karşısında donuk, etkisiz kalmaya mahkûmdurlar. Dışın kuvveti değil, "iç"in zayıflığı tehlikeli. İnsan için en büyük risk, yine kendisidir. İnsan ruhu, sağlam olduğu ölçüde dışa dayanıklı olabilecek, içten çürümesi oranında da, dıştan gelen tesirlerin samyeliyle kuruyup dökülecektir. Demek ki, asıl korkulacak şey, dıştan gelen ölüm salvoları değil, ruhun ölümüdür. Bu halde, bilinmelidir ki, çöküş temelden ve köklüdür. Yüzeyde kalmaya mahkûm düzeltmeler ve düzelmeler, çare değildir.

Ruhta ölüm olduğu vakit, çare, ruhta diriliştir. Ruha ölüm otağını kurduğu vakit, ruhun diriliş çerilerini o otağın üzerine sürmek gereklidir.

Ruh, ne kadar ölüm militanları ve terör mekanizmalarıyla kuşatılırsa kuşatılsın, Tanrı'nın bir mucizesi olarak, onun en mahfuz yerinde sürekli olarak yanmakta olan bir çerağ, karanlıkları yırtacak ve kurtuluşa bir kapı aralayacaktır.

Evet, umutsuzluk perdesi kalkacak, umut ve muştu ufku açılacaktır bir diriliş çerağında.

Her çağın umutsuzluk ufkunda, bir destan titreyişi olacaktır. Hakikat uygarlığının her atılımı, böylesine köklü krizlerin hemen arkasından fecrini sökün ettirecek ve havada toplaşan kurşun gibi ağır ve dolu düşünce ve proje bulutlarının altında diriliş erleri, ellerinde hayata yeni düzeni getiren tomarlar, gelecek zamanın bağrına doğru yürüyeceklerdir.

## TUTSAKLIK TABLOSU

Çağımızda insanın en büyük handikapı, iç ıstırabının gerçek kaynağı, t u t s a k l ı k tır. Hayat akışı içinde, insan ruhu şu ya da bu döneminde, şu veya bu şart çerçevesinde, tutsaklığın demir kemendine yakalanmakta, ve bir kez yakalandı mı, ömür boyu, halkaları gittikçe sıkışan bir zincire vurulmuş gibi kıvranıp durmaktadır. Dıştan, yavaş yavaş ve çoğu kez bilinçaltılık programlarla hazırlanan bu tutsaklık, şuuruna varılmadan gelip insanı kuşatan iptilâlar gibi, kurtulunması çok büyük bir çaba ve irade gücü isteyen tutkuların olumsuz kudretine sahiptir. Vücuda girdiği yerden etkisini saatte bir mm. hızla, beyne doğru ilerleten kuduz mikrobu gibi sabırlı, ısrarlı ve kararlıdır bu tutsaklık ruhu. Ve ona yakalanan her insan, uyuşturucu maddeler alışkanlığında görülen tabloya benzer bir ruh halinin sürekli sarhoşluğu ve çapraz kara cezbesi içine düşer. Bu saplantının hezeyanlarıdır artık, düşünce ve sanat, iş ve

hayat yönünde içeriği oluşturan.

İnsan ruhu, burundaki zarların neme duyarlılığı gibi, bu tür tutsaklıklara eğilimlidir. Bir kere de böyle bir tutsaklığa düştü mü, mantığı onun mantığı, duygusu onun duygusu olur. Bu tutsaklık ölüme götürücüdür: Ruhun ölümüne. Fakat, insan, asıl onsuz, bir hiçlik, bir boşluk, bir ölüm uçurumu içine yuvarlanacağını sanır. Nasıl ki, alkolik, hayatın normal algısını giderek kaybeden insandır. Fakat, ayni zamanda, alkolden mahrum kaldığı zamanlar, sadece sürükleyip durduğu, giderek yitirdiği o hayatı bile yaşayamaz olur, yakıtını alamamış bir otomobil gibi felç olup kalır. Kirli bir yakıt gibidir alkol, alkolik için, ve çağımızdaki çarpık tutkular, ruh tutsakları için. Kirli bir yakıtla kör topal ilerler taşıt; lüzumsuz atılır kimi kez ileri; kimi kez durur ve hemen ardından yine çalışır motoru; sarsak sarsak ilerler. Ama, kirli de olsa o yakıtı da alamayınca, zınk deyip durur. Temiz, arı duru yakıtı unutmuş gibidir taşıt. Yerinde saplanıp kalışına, yakıtsızlığın değil, kirli yakıtsızlığın sebep olduğunu sanmaktadır. Çünkü: kendisini böyle düşündüren, uzun süre içinde düşünme düzenini şekillendirmiş, yapısını şartlandırmış olan o "kirli yakıt"tır.

Bir kısır döngünün öyküsüdür bu. Somut bir benzetimle "taşıt" kavramında gözlemlediğimiz bu olgu, bir nevi, ilâhî mesajın kendisine ulaşmasıyla dünyadaki anlamlı hayatı yorumlayacak ve tadacak olan insan ruhunun, öz-yaşam kuralına, bu kuralın sağlıklı işleyişini içten dengeleyen duyarlığa ilişkindir. Ruhun temiz, arı duru yakıtı niteliğinde olan,

hakikat kaynağından doğmuş olan inanç, duygu ve düşünce yerine, çarpıtılmış, ya da tersine döndürülmüş benzerlerini, ya da karşıtlarını, yani kara inanç, kara duygu ve kara düşünceyi, "kirli bir yakıt", bir alkol gibi sunarsanız, insan ruhunu, artık kolay kolay kurtulamayacağı kısır döngülerin yılankavi yivlerine teslim etmiş olursunuz. O, kaygan bir hunide döne döne giden, sonsuz bir dönüşün esiri bir toptur artık. O, dönüp dönüp ayni noktaya gelen, fakat bunun bile farkında olmayan, kar fırtınasına yakalanmış bir tipi sarhoşudur. O, nereye kaçacağını, kapalı bir yere mi gizleneceğini, açık alana mı fırlayacağını bile kestiremeyen bir deprem sersemidir.

Böylesi bir ruh, özgürlük adına ve uğruna, daha çok tutsaklaşacak, kurtuluş adına âdeta bir daha kurtulamaz hâle gelecektir. Özgürlüğü tutsaklık sanacak, tutsaklığı özgürlük. Yamuk bir adeseden bakmaktadır o, dünyaya, doğru olanı yamru yumru, eğri, eğri olanı dümdüz görecektir. Ebedî ve ezelî Allah'a teslim olmayı bir tutsaklık sayacaktır da, aslında hayatları bir zavallılık ağıyla örülü bir takım kişilere tanrıymışlar gibi tapacak ve bunu özgürlük! eşitlik! diye nitelendirecektir. Tarihin derinliklerine kök salmış, bütün bir insanlık ve medeniyetler tarihini şahdamarından, kalbinden ve en alt tabakalarından izlemiş ve verimlendirmiş olan din vakıasını, bâtıl inanca indirgemekte acele edip, hemeninden, daha dün doğmuş, eksiklikler ve çelişkilerle dolu, sığ ve çürük ideolojiler ve onların devrimlerine, ebedî hakikatlarmış gibi sarılmayı bir özgürlük atılımı diye kimliklendirecektir.

Evet, bu tutsaklığın ana hatlarıyla öyküsü budur ve ayrıntıya gidilerek analiz edildikçe, onda, kokuşmuşluğu bütünüyle ortaya çıkarılabilir bir görüntüler dehliziyle karşılaşılır. Bu tutsaklık, giderek, âdeta ruhun kromozomlarına işler ve kuşaktan kuşağa, tarihî bir kalıtımla geçer. Kriz, tek kişinin krizi, problem bir insanın problemi olmaktan çıkar, bir kalıtım krizi ve problemi olur. Normal ve sağlıklı hayatı unutan ruh, bu çarpıtılmışlık ve çarpılmışlık hayatını, bu sağlıksız hayatı, öbürünün yerine kor; sağlıklı hayatı hastalık, kendi hastalıklı hayatını da sağlık gibi görür. Ve bu, sadece kendi yanlış yaklaşımının sonucu olmaz, tarihî-sosyolojik bir kalıtım sorunu olarak kronik ve klinik bir tablo halinde kemikleşir.

En keskin ve belirgin levhasını çağımızda gördüğümüz, mecazî anlamda "ölüm" kelimesiyle adlandırdığımız bu, insanlık ruhunun düşüşü, ilk kez, yüzyılımızda görülmüyor. İnsanlık, zaman zaman bu tarihî açmaz ve çıkmazlara saplanıp kalmıştır. Ufukları umutsuzluğun karanlığı basmış ve âdeta insanlık, kimsenin itirafa yanaşmadığı bir sis ve duman içinde boğulmuş, çırpınışlar içinde bunalmıştır.

Ama, bu durumlarda, kara bulutların içinde ansızın çakan şimşeklerle ilâhî rahmet olan yağmurun birden boşanması gibi, Allah'ın insanlığa bağışladığı mucize, kutsal kitaplar ve peygamberler mucizesi, hakikat uygarlığı atılımları ve kadroları çıkagelmiş, insanlığı yeniden ölümden dirilişe, kriz nöbetlerinden ruh sükûnetine, anormalliğin kuralsızlığından sağlığın kurallılığına döndürmüştür. Hep kara ve kapanık kalmamıştır ufuk. Açılmıştır. Hep trajik ol-

mamıştır, geleceğin bağrından doğan. Muştular gelmiştir. Tevrat, Zebur, İncil, Kur'an muştusu, insanoğlunu, ruh sağlığına kavuşturmuştur.

İlâhî mesajdaki korkutuş da, kâbûslar, heyulâlar, şeytansı doğrultudan gelen korkutuşlar cinsinden değil, bu muştuya bağlı, bu muştu disiplininden doğma, muştu kaynaklı korkutuştur. "Kalk, korkut!" seslenişi, "Kalk, muştula!" Tanrı sözünün süreğidir; o zemindedir. Tanrı korkusu, Tanrı sevgisi içindir, Tanrı sevgisine, yerleşecek sağlam bir alan hazırlamak içindir. Nasıl ki, bir anıtı dikmeden önce, onun konacağı yer, dümdüz edilir. Tanrı sevgisinin de, ruha, bütün uygarlığıyla oturması için, ondan önce yerleşmiş, ruhu tutsak kılmış vehimler, şüpheler, yanlış düşünceler ağı pürüzler ve kabartmalar, Tanrı korkusuyla giderilir ve ruh, kendi öz toprak düzeyine, platformuna kavuşturulur. Ondan sonra, muştuyla gelen Allah sevgisinin tahtı kurulur. Allah korkusu, ruhu istilâ etmiş tutsaklığı vuran silâh, onu ikiye bölen kılıçtır. Tanrı sevgisi ve onun öncüsü olan ruhun dirilişi muştusu ise, insan ruhuna gerçek özgürlüğü getiren soluktur, üfleyiştir, Rahman yönünden esen şifa rüzgârıdır. Ruh güneşini doğuracak yerden, ruhun doğusundan gelen bâd-ı sabâdır, ruh bülbül ve gülüne, ruh gülistanına canlılık getiren bâd-ı sabâ.

İşte, tarih, insanlık alınyazısının bu tür gelgitleriyle biçimlenmiştir. Ve geriye doğru baktığımızda, bu yüzdendir ki, umutsuz olmuyoruz ve her zaman için ilâhî lütûf rüzgârının eseceğine, insanlık yazgısının yeniden aklanacağına, arı durulaşacağına inanı-

yoruz. İnsanoğlunun genel kader çizgisinde bu atılımların gizli olduğundan kuşkumuz yok. Marksizm ve dengi öğretilerden, tüm tarih filozofilerinden tam bu noktada ayrılıyoruz. Onlar, medeniyetlere tarih, sosyoloji, ya da ekonomi v.b. açısından bakmışlar, bu açılardan değerlendirmiş, sınıflandırmış ve incelemişlerdir. İslâm uygarlığına veya onun varyasyonlarına da bu açılardan bakmışlardır. Bu bilim dallarının bulgularını soyutlayarak ve genelleyerek, bir yazgı gibi bütün uygarlıklara uygulamışlardır. Gerçekte, bu bakışlar, çoğunlukla göreli, kısmî ve kaynak bakımından sınırlı saptamalardan çıktıkları halde, âdeta mutlak hükümlermişcesine bir takım sonuçlara varmışlardır.

Hepsinde ortak olan nokta, bir nevi tarihî determinizm ilkesidir. Medeniyetlere, bu açıdan da bakılabilir kuşkusuz. Ancak bu bakışla saptananların medeniyetlerin tüm anlamını ve geleceğini çerçevelediği ve kapsadığı iddiasında olmamak şartıyla. Medeniyetlerin ruhu ve bu ruhun arka planı, çok kez, tarih filozoflarının görüş alanından kaçar. Onlar, tarihe hep zaruretler açısından bakmışlardır. Oysa, tarih, zaruretler kadar, insan gönlünün hür kanatlanışlarıyla da oluşmaktadır. Onların görüşünde, geçmiş zaman, gelecek zamanı şartlandırmaktadır. Kimi zaman bu şartlandırma, mahkûm etmeye kadar varmaktadır.

Oysa, şartların etkisi inkâr edilmemeli ama bu derece de abartılmamalıdır. Bilimlerin bakışlarında, filozofların perspektiflerinde olağanüstüne yer yoktur. Onların gözünde, tarihin dinamizmi, olağanlık-

lar akımı demektir. Oysa, insanlık ve medeniyetler tarihi, olağanüstü sabır, deha, fedakârlık atılımlarıyla örülmüştür. Bundan da ötesi vardır. O da, bu medeniyetlerin arka planında bir tek medeniyetin, Hakikat Medeniyetinin –ki onun son ve en olgun hâli İslâm Medeniyetidir– bulunduğu gerçeğidir. Bu gerçek hesaba katılmadıkça, Tanrı'nın mucizeleri görmezlikten gelindikçe, yapılan yorumlar ve değerlendirmeler, kısır, eksik ve yanlışlıklarla dolu olacaklardır, ruhu ve özü göremeyen sığ açıklamalardan öteye geçemeyeceklerdir.

İnsanlığın hayatı, sonunu başının tayin ettiği bir romandan çok, bitti sanılan yerde yeniden başlayan, olağanüstü dönüm ve atılım noktalarıyla zengin, önceden kestirilemez gelişmelerle sürprizli, zaruretlerini ibdalarının yoğurduğu, şartlarının barikatını çoğu kez aşabilen, kayıtlama zeminini iradelerin demiriyle yaran bir destan görünümündedir.

Bizim görüşümüze göre, daha çok, gelecek zaman, geçmiş zamana tasarruf etmektedir. Tarihin bu mantık yapısı göz önünde tutulursa, kimi zaman umutsuzluğun en derin uçurumu sanılan yerin, bir mucize penceresinin örtük perdesi aralanınca, bir muştu dağının zirve noktasına baktığı ve bir sabah aydınlığına bitişik durduğu kolaylıkla fark edilir.

## GELECEK ZAMAN

İnsanlık yazgısının, tarih akışı içinde trajiğin baskısı altına girdiği, dokularının trajiğin anilin boyasıyla boyandığı, iplikciklerinin ve nesçlerinin onun göze görünmez zehirli oklarıyla delik deşik edildiği vakitlerde insanoğlu bir an için yaşamak konusunda tereddüde düşer, varolmak ya da olmamak sorusunun tükenmez azabıyla bir çıra gibi yanıp kül olacakmışcasına yokolma korkusuyla kıvranır, yerle gök arasındaki bu askıda olma hâli, yıllarca, hatta çoğu kez bir çağ boyu sürer, sonra önce çok yavaş, giderek daha hızlı gelişim ve değişim, bir ruh metamorfozu dönemi başlar ve derken birden kara bulutların aralandığı, yeni bir yaşama anlam ve yorumunun güneşiyle ortalığın ışıdığı bir ağartı vakti çıkagelir.

Kaç kere artık hiç bir çözümün kalmadığı ve insanlık tarihinin kapandığı sanılmış, fakat âdeta hiç beklenmeden uzanan bir el, zamanın örtüsünü ara-

layarak insanlık destanında yeni bir perdeyi açmıştır. Çözüm belirince de, insanlar bunu daha önce niçin düşünemediklerine, hatta başlangıçta ona nice direnişlerde bulunduklarına şaşmışlardır.

Böyle bir ağır kriz döneminin kronolojik anatomisi, daha doğrusu psikolojik süreç kesiti, önce büyük korku, sürekli şoklarla sarsılış, daha sonra kuşku, kaygı ve tedirginlik, sonra beklenti ve umut, arkasından muştu, ilham sevinci ve yeni çıkışlar ağını örme aşkı diye adlandırılabilecek bir değişim tablosunu sergiler.

Bunun böyle oluşu, insanın yapısından, fizik yapısından değil, onun da âyarlı olduğu ruh yapısından, varoluş vakıasında sırlaşan ana özelliğinden kaynaklanmaktadır.

Kuşku yok ki, insan ve insanlık ebedî değildir; Allah'ın, aklı aşan hilkat ve yaratış kapsamında bir toz zerresi bile değildir. Ancak, Allah'ın kudretine oranla bir toz zerresi olan bu yazgı, yine onun kudretinin bir sonucu olarak, kendi içinde âdeta sonsuzmuşcasına bir imkânlar ve açılımlar demetini muhafaza etmektedir. Bir tohumun ya da bir çekirdeğin içinde saklı duran gerçekleşme imkânlarının, süreli oluşum planlarının ve gün ışığına çıkmak için vaktini gözleyen arşiv belgelerinin demeti gibi.

Anlaşılıyor ki, *gelecek zaman*dan söz etmek istiyoruz, ya da daha soyut olarak, sözü, insan - zaman ilişkisine getirmek istiyoruz. Bitkide fizikî bir yöneliş, hayvanda içgüdüsel bir güç birikimi gibi gözüken gelecek zaman ve onun ana maddesi, doğum

kaynağı *zaman* kavramına.

Bilim adamı, çok sınırlı araçlarla, duyular ve aklın yetisi çerçevesinde, "yaşanmış zaman"ın gözlem ve deneyimleriyle bir tanımlama ve açıklama çizgisi üzerindedir. Bu yüzden, gelecek zaman, az ya da çok geçmiş zamanın patenti altında yorumlanır. Zamanın kendine özgü yanı kaybolur, yani fevkalâdeliği alelâdeliğe dönüşür. Bu türlü bir kavrayış, insanın zaman tahtasına yazdığını tümüyle açıklayamaz. Bu açıklama, gerçekte, yaşananın özüne değil, şartlarına dairdir. Bunun değeri inkâr edilemezse de, insanoğlunu tepeden tırnağa ürperten gelecek zaman kaygısını karşılamaktan uzak olacağı açıktır. Geçmiş zamanın mahkûmu bir gelecek zaman anlayışı, insanlık tarihinin gelişimine, bu gelişimin anlamına ters düşer ve değerini çerçevelemekte yetersiz kalır.

Filozof, bilim adamının alanını bir hâleyle donatarak biraz daha genişletirse de, mahiyet olarak ayni platformda kalır, üstelik bilim adamının ihtiyatından da mahrum olduğundan, onun bulgu paketini, yanılgılarla daha da geçersizleştirebilir. Ve *zaman*, bir sfenks gibi, gelip giden bilim adamları ve filozoflar kervanına rağmen, insanlığın karşısına dikilir durur.

Şair, ya da daha genel anlamda sanatçı, sezgileri, düş atılımları ve kurgularıyla kimi zaman insanı zaman gerçeğinin şahdamarına yaklaştırır gibi olursa da oraya vardıramaz, ya da orada sürekli tutamaz. Tam, o noktaya vardırmışken, araya giren bir fırça darbesi, ya da bir ses sürüklenişi, bir kelime ya da bir imgenin çekim gücü, oralardan uzaklara alıp

götürür. Sanat eseri, zirvelere uçurum taşır. Bu yüzden de, insan, çoğu kez tam zirvede, bir krater ağzına raslar ve onun büyüsüne kapılarak başı dönmüş bir vaziyette karanlığın kuyusuna yuvarlanır.

Kuşkusuz, insan, bilim bulgularından yararlanarak, filozofun atılım ve yanılgılarını tartarak ve şairin iç dünyasını zaman zaman yaşayarak, hayatını zenginleştirecek, tecrübelendirecek ve asıl büyük çile sınavına hazırlayacaktır. Bu helezonî ya da labirentvari aramaların risk ve kaybı küçümsenemezse de, asıl büyük kazanç veya kaybın kapısına varmada bu prova ve alıştırmaların gerekliliği ve yararları gözden uzak tutulamaz. Bütün bunlar hakikatı karşılamada toyluktan kurtulmak için yapılmış marjinal çalışmalardır. Çürük ya da sağlam, pervazlar, ana yapıya destek sağlayan tutamaklardır. Onları ana yapı yerine koymadan ve onlara karşı tam bir güven içinde olmadan, bunlarda, insanın gerektiğinde ve yerinde dayanak noktaları araması ve bulması, yürüyüş ve gidişin çoğulcu yapısı bakımından kaçınılmazdır. Çatıya çıkarken, insan, zaman zaman saçaklara tutunur. Ama asıl çıkış yeri merdivendir.

Bilim, felsefe ve sanat, belki sonsuz bir zaman ve fırsat verilse, teorik olarak, insanı hakikata götüreceklerdir. Ama, insanın bu zamanı ve fırsatı yoktur. Kimi zaman, bir şimşek çakımı süresinde bir çıkış noktası bulmak zorundadır insan.

Şüpheciler ve inkârcılara göre böyle bir çıkış noktası ve yolu yoktur. Onlar, dönüp dönüp yine filozofların tekliflerine –bunlar belki modern bir kılıkla yenilenmiş görünürler– sığınıp duracaklardır.

Oysa, insanlık ve uygarlık tarihi, bilim, felsefe ve sanatı da peşinden sürükleyen inanç sistemleri tarafından yazılmıştır. İnanç kahramanları olan peygamberlerin ve velilerin ve onların etrafında kopmaz bir bağla hâlelenen inanç erlerinin sonsuz sabır, üstün ahlâk ve hesapsız alınterleriyle gelecek zaman inşaları kurulmuştur. İnsan ruhunun metafizik çerçevesi, vahiyle karşılaşınca, zamanın bir bütün olduğu, "gelecek zaman"ın "geçmiş zaman"ı ve "şimdiki zaman"ı kavrayıp yenilediği hep görülegelmiştir. Zamanın, ruhun, kendini dışa ve içe doğru gerçekleştirmesinden doğan sürekli yenilenişi ve bu yenilik için gerekli muştuya kavuşması, bir nevi sürekli dirilişi olduğu hakikatı, vahiy uygarlığının, hakikat uygarlığının her atılımında gözlenmiştir.

## KAYNAK I

Çağımızda insanoğlunun mutsuzluğunun asıl kaynağı, "öteki dünya"ya inanmamasıdır.

★

Üzerinde yaşadığmız dünya, gerçekte, çoğu kez trajediye kolaylıkla dönüşebilen bir dramın sahnesinden başka birşey değildir. Pürüzlü bir yüzdür yerin yüzü. Ahım şahım bir gezegen değildir aslında yeryüzü. Henüz bizim için sırlarını koruyan uzayda bile, belki de, dünyadan daha zengin imkânlarla kıvıl kıvıl kaynaşan evren parçaları vardır. Dünya bir cennet değildir. Hele, peşin verilmiş bir cennet, asla.

Dünya, bir olabilirlikler yumağı. Onu, cennete ya da cehenneme yaklaştırmak da, insana verilmiş bir olabilirlik, ya da bir yapılabilirlik. Doğa, bunun için kaynıyor. Tarih, bunun için, tabaka tabaka katlanıyor; ve zaman, buna hâmile kalıyor. Ve her gün, dağların ucundan, yüzü ateşle yıkanmışcasına temiz

güneş, bundan ötürü gözüküyor. Yani, her gün, gün bunun için doğuyor.

★

"Öteki Dünya"ya inanmak. Budur çıkış yolu.

★

Cehennem, varolduğunu ister onayalım, ister inkâr edelim, odur kullanan insanlık hayatımızı çağımızda. Nükleer silâhlar, ilerleyen teknik, onun ateşinden bir dünya örneği. Ulusları yok eden niyetler, hileler ancak ona yaraşır nitelikte.

Ekranlardan yalnız cehennem fışkırıyor.

★

Muştu, huzur ve benzeri duygular ve hâller, ancak "Öteki Dünya"dan gelen esintiler olurlarsa, süreklilik kazanırlar. Yoksa, bir yel gibi gelip geçen ve cehennem ateşini ruhlarda daha da coşturmaktan başka bir şey yapmayan geçici serinlemeler olarak kalırlar; ağzı biberle yanan kişinin su içmesinde olduğu gibi.

★

Bu dünyayı, ne yapıp yapıp "Öteki Dünya"dan haberdar kılmalı. Onunla tanıştırmalı. Unutmuş olduğu o dünyayı ona hatırlatmalı. Cennete doğru uzatmalı onu.

★

İnsan, görevini unuttu. İnsanın görevi, bu dünyayı "öteki"ne yaklaştırmak, "öteki"ni de bu dünyaya getirmek. Öyle ki, bu dünya, âdeta, "Öteki Dünya"dan bir parça olsun.

★

Zaman'ın yapma bölünmesine son vermek: işte çıkış yolu. Saniyeleri dakikalara, dakikaları saatlere, saatleri günlere, günleri yıllara ve yılları ebedîliğe, içlerinden ve özlerinden bağlamak. "Öteki Dünya" inancıyla yapılabilir bu. Yaralanmış ruh, ancak, ebedîlik aynasında kendisini görerek şifaya kavuşur. En hurda davranış bile, ebedî ve mutlak ölçülerle tartıldığı takdirde yalandan ve çirkinden arınabilir.

★

İnsan, Tanrı içindir. Öylesine yüce bir yaratıktır. Ve âhiret, onun öz yurdudur. Bu dünyadayken bile.

★

Bütün zulümler, haksızlıklar, eksiklikler, bu dünyayı bu dünyadan ibaret bilmekten kaynaklanıyor. Öteye ruhların kapalı oluşundan. Gözlerin perdeli oluşundan. Kalblerin mühürlü oluşundan. Vakti, hep "öğle" sanışımızdan. "İkindi"nin sırrından habersiz oluşumuzdan. Akşamı, güneş batmadan düşünemeyişimizden, geceyi, gece gelmeden hatırlayamayışımızdan.

★

Bir kez daha insanlık, zaman, ölüm, diriliş kavramları üzerine eğilmek ve derin derin düşünmek zorunda.

★

Bir kez daha, insan, her an ve her oluşta, Tanrı'nın yaratışını gözlemek, gözlemlemek, ondan muştular almak, onu somut bir şekilde yaşamak borcunda.

Kelimelerin arka-yüzünü görmek, anlamın nereye vardığını izlemekle yüzyüze bir kez daha, insan.

★

Üstlerine napalm bombaları yağdırılarak öldürülen çocuklar, kadınlar ve mâsum insanların âhı, çığlıkları, Âhiret'i, şimdiden, bir ateş şerraresi hâlinde insanlığın üzerine gererse, şaşmamak gerekir.

★

Âhiret, yine somut bir inanç olarak dönmeli insanlığa. Yahudilikteki gibi dünyayı pekiştirici, hıristiyanlıktaki gibi bir süs ve fantezi özellikli bir duygu, bir psikolojik unsur olarak değil, islâmın özündeki gibi, bir zaruret, bir metafizik olarak geri dönmeli. Mutlaklığın bir işareti ve tecellisi olarak. Vahdet-i Vücud ya da Vahdet-i Şühud adlarıyla kurulan iç âlem akımlarının da örnekliğinden yararlanılarak, bu inanç, tam bir realite olarak hayatımızın her anına ve her parçacığına sızmalı.

Âhiret inancı teorik bir inanç olmaktan çıkarak yaşanır olmalı. Onu bilmek yeterli olmamalı. İnanmak, bilmeyi aşkın bir ruh halidir. Ona yaşamak da dahildir. İnanç, yaşanan bir bilgiyle birliktedir.

Bugün, çarpık biçimleri yaygındır bu inancın. Tersine çevrilmiş şekilleri. Dünyaya inanmak, iki kat, üç kat olmuştur, Âhiretin inkârı yüzünden. Bu yüzden, materyalizmin, marksizmin mistisizmi ve mutlak bir inançmış gibi benimsenişi doğmuştur. Ama, Âhiret inancı, gerçeğiyle ve asıl gücüyle doğarsa, bütün bu sapışlar, duyarlıkların yanlış yerler-

de kullanılışları, bu psikoloji kayışları, bu kara inançlar, bu vizyon bozukluk ve çarpıklıkları son bulacaktır. Ve elbet, bunlardan doğan, umut sönüşü de.

## KAYNAK II

Çağımızın üzerine çöken kâbûs, materyalizm kâbûsudur. İnsanlığı idare eden ipleri ellerinde tutanlar, boğazlarına kadar, maddecilik bataklığına saplanmışlardır. Her alanda, maddî çehre gözükmekte, her planın maddî yüzü, zafer şölenlerinde taçlandırılmaktadır. Ruhî plandaki atılımlar ancak maddî olarak bir değişim gücü taşıyorlarsa dikkati çekmekte, bunun dışında sözü bile edilmeden zamanın karanlık rahmine gerisin geri itilmektedir. Çağımız, insan ruhunun ortaya koymak istedikleri bakımından, tam bir "düşükler çağı"dır. Tabiî doğumlardan çok, doğumsuz düşükler çağı. Hatta, daha ileri gidilerek denilebilir ki, çağımız, yaygın bir ruhî kürtaj çağıdır. Ruhî planda beklenen her yeni doğum, kaskatı kemikleşmiş, yani kurumlaşmış maddî sultalar tarafından vaktinden önce "düşürülmekte"dir. Çağımız, doğmadan önce ölmüş düşlerin, niyetlerin, tasarıların ve oluşların kirli sarı kanlarıyla lekelen-

miş, insanlığın inanç, düşünce, estetik ve ahlâk yöneltileri, bu ölü kalıntılarla âdeta tıkanmıştır. Her alanda oluşan bu birikintiler, insanoğlunun normal ruh akımı düzenini bozmakta, ruh, âdeta, Thurndike'nin labirentlerini aşıp kendine bir çıkış yolu bulmak zorunda olan, aksi takdirde mahpus kalmaya mahkûm deney faresi gibi bunalmaktadır.

Ve, maddî plandaki, görünür plandaki başarılar geçerakçadır. Belki buna somutluk tutkusu denecektir. Çağın soyutu bile, ancak somutun incelişi, iki boyuta indirgenişi, şeffaflaştırılışı biçiminde yorumlanmakta. Oysa, eski çağlarda, soyut bile, somutluk kazanacak kadar yoğunlaştırılmıştı. Ruhların lirizmi, metafizik bir somutluk uzayına iz düşürmüş, o da mutlak âlem aynasından seyredilmişti. Psikolojik diriliş, metafizik bir dirilişe kapı açıyordu. İnsan ruhunu yoğuran inançlar, düşünceler, duyuşlar ve davranışlar, makro âlemin, kozmik âlemin ötesindeki bir somutluktan kaynaklanıyordu. En büyük soyut, böylece, bir noktadan sonra, birdenbire en büyük somuta çevriliyor, âdeta ondan bir hayat iksiri emiyordu. Ölümden sonrası, öncesinden daha somut, daha zengin ve dolayısıyla daha gerçekti. İnsanın iç âlemi de, buna paralel olarak, dış âlemde yaptığı değişiklikler dünyasından daha kalıcı bir uğraş konusuydu. Başarı, bir insanın iç âleminin yeniliği, güçlülüğü, tazeliği ve diriliğinde aranıyordu. Çağımızda olduğu gibi insanın "yaptığına" değil yaptığıyla birlikte ve ondan çok yapmaktaki amacına bakılıyordu. Erdem amacını taşımayan en büyük yapılar ve yapışlar bile değersizdi gözlerde. Günümüzde

ise, "yapmak", yorumsuz ve tek başına "yapmak", başarının ölçüsü olarak benimsenmiştir. Ve bu inanış öylesine uç bir noktaya kadar götürülmüştür ki, "yıkmak" da "yapmak" sayılabilmektedir. "Yapmak" ve "yıkmak" çağımızda bu sebeple artık kendi başlarına bir amaç olmuşlardır. Ve yine bu yüzdendir ki, amacından çok "devrim"in kendisi kutsanmış ve her türlü idealin yokluğu, hatta yıkım demek olan terör ve anarşi, sonlarına birer "izm" eklenerek, bir sistem, bir öğreti, bir ideoloji, bir ideal biçimine sokulmuş, hâline getirilmiştir.

Tarih dönemlerinde benzeşim olabilir, ama kuşkusuz tekrar yoktur. Bu bakımdan, geçmişteki araç-amaç ayrımını, düzen düşüncesini, uyum idealini bugün ya da yarın teferruatına kadar zamanla yaptığı bileşimleriyle aynen geri döndürmek söz konusu olamaz. Geçmişe göre bir kaos olmuş olan "bugün", yeni bir kozmosla süpürülüp atılacaktır. Ama bu yeni kozmos, insanlığın değişmeyen hakikat idealinden aldığı öz ve ruhla kurulacaktır. Yeni insanlığın cevheri, o, eski kabul edilen, gerçekte ise eskimesi mümkün olmayan "hakikat ruhu" olacaktır. O ruh, ilâhî uygarlığın ruhudur. O ruh, Hızır'a has, ölmezlik iksirini, ilâhî vahiy kaynağından içmektedir. Ve o ruh, ölümsüz mucize olan Tanrı Sözü'nde, ilke ilke, yaşayan ve ölmeyen ve ölmeyecek olan nurdan bir ağaç, kökü, mutlak âlemin derinliklerinde, gövdesi dalları ve yaprakları, izâfî âlemi kaplamış nurdan bir ağaç kimliğiyle belirlenmiştir. Bu ruhun yeniden kendi sitesini ve uygarlığını kurması, ruhu ölümden kurtararak dirilişe kavuşturması ile olacak ve buna "insanlığın dirilişi" denecektir. Bu ruhun yeniden

potansiyelden kinetiğe geçişi, "ruhun dirilişi"nden "insanlığın dirilişi"ne geçiş demek olacaktır. Tek kişiden insanlığa giden bu "diriliş" olgusunun dayanağı, çekirdeği, odak noktası, köprü birimi, "islâmın dirilişi" tarihî-sosyolojik vakıası olacaktır.

İşte o zaman, bu kültür-medeniyet dirimiyle, insan, çağımızda yakalandığı ölümcül hastalıktan, umutsuzluk hastalığından kurtulacak, herşeyi yüzeyde, madde yüzündeki değişimlerde görme yanılgısından sıyrılarak, izâfîlik kurbanlığı yazgısından kopup, yeniden, gerçeğini mutlaklık âleminden alan değerlendirmelerin adamı olacaktır. Mutlaklık âleminin, kendine bir çıkma, âdeta bir dipnotu, bir kontrpuan gibi koyduğu izâfîlik dünyasının ortadan kalkmasıyla gerçekleşecek olan âhiret âlemi, kokusunu bu dünyada iken insana hissettirecek, çizgilerini ve renklerini onun ruh gözüne gösterecektir. İzâfî dünya hâllerinin her zerresindeki perdeler yüzlerini açacak, âhiretin yüzü görünecektir. O pencereler açılmadan, ruh, çağdaş ruh, melankolisinden sıyrılamaz ve hastalığından şifaya kavuşamaz.

Âhiret inancı, kitaplarda yazılı satırlar olmaktan öteye geçmedikçe, dünyataparlık, madde tutsaklığı, yani, ruhun zindan karanlığına mahkûmluğu sona ermeyecektir.

Hastaya, ilâç prospektüslerinin, hatta eczânede duran ilâçların bir faydası yoktur. Hasta, kendisine acı da gelse, doktor kılavuzluğunda, prospektüsler ya da daha doğrusu kitaplar uyarınca o ilâcı eczânelerden alıp kullandığı vakit, şifa değişiminin ne olduğunu idrâk edecektir.

★

Âhiret inancı, hakikatın keskin kılıncıdır. Bu kılıncı yeniden çağın üzerine asacak kahramanlara, ruh ve inanç kahramanlarına ihtiyaç vardır. Bu kahramanlar "diriliş erleri"dir.

Tek kişilerin âhireti görmesi, bilmesi, daha doğrusu onu bugünden yaşaması, her zaman olduğu gibi zamanımızda da kuşkusuz sürüp gitmektedir. Hatta ufak topluluklarda da bu olgu gözlemlenebilir. Olağanüstü durum ve şartlarda bu "öteyi yaşama" halinin yaygınlığı da bir gerçektir. Savaş, deprem ve benzeri olaylarda. Ama, bizim kasdettiğimiz, âhiret inancının geri gelişi ya da dirilişi, olağan durumlarda, toplumda somut, canlı bir şekilde, gözle görülür elle tutulur bir şekilde onun toplum ruhunu kavraması, bu kavrama gücüne ermesi anlamında, insanın ve insanlığın içten ve özden yenilenişi ve yönlenişidir.

Bu bir doğumdur. Ölüm sularına bir kez daha eren insan ruhunun, bir kez daha dirilişidir. Teori planına çekilmiş ya da itilmiş gibi gözüken fiziği aşkın olabilirliklerin, pratiğe, moral planına yeniden uzaması, tarihin dokusuna soluğunu yeniden üfürmesi demek olan bir doğum ve diriliş.

Diriliş erlerinin eylemi, bu cins bir eylemdir. Bu eylem, geçerakça eylemlerin dışında ve ötesinde, yeni ve kendine özgüdür. O, ne salt kaba heyecanlara, öfke ve öç duygularına bağlanabilir, ne de salt aklın mağrur sistemciliğiyle sınırlanabilir. Duygu ve akıl, heyecan ve duyarlık, diriliş erenleri ve pirlerinin

temkin içinde, aşk, merhamet, hak, sabır, cezbe çerçevelerinde dışa vuran yeni mantık, duyarlık ve tutum teknesinde yeniden yoğrularak, âhiret hakikatının somutluğu uğruna kullanılan yeni araçlar ve unsurlar olacaklardır.

Âhiretin dünyamıza yeniden doğuşu: Diriliş Muştusu budur. Sabah gün doğarken, çiçekler üstlerinde çiğ taneleri doğanın genel türküsüne katılırken, bu yeni doğumun neşe ve sevinciyle aydınlanacak ve tazeleneceklerdir.

Hızla ölüme giden tabiat ve kıyametine yaklaşan insanlık için, yeni bir diriliş girişimi, bu, "âhiret"in Arzımızın nesçlerine iplikciklerini uzatıp katması ile başlayabilir. Ya da, yazgımızın yeni bir atılımıyla, gerçekleşecek ilk köklü değişim, Âhiret Çehresinin yeryüzünde kendini tasviri olacaktır.

## KAYNAK III

Bir neyin dışa açılan pencereleri olan delikleri bir bir kapanırsa, artık o neyden ses çıkmaz olur. Ney, o ilâhî musikinin kaynağı olmaktan çıkmış, alelâde bir değneğe, ya bir sopaya, çöpe dönmüştür. Sanki, bir mucize şahmaranı olan Hz. Musa'nın Âsası, yeniden bilmem ne ağacından kesilmiş bir çubuğa dönüşmüştür. İnsan ruhu da böyledir. O, Âhiret Âlemine bu dünyadayken açılan pencerelere sahiptir. O pencereler açık kaldıkça, umudun ve vaadin, sevincin ve muştunun bütün perdelerinden özlemini dile getirir; mesajının yazgı bandını doldurur; Tanrı'yı bilme ve hep O'na doğru gitme ödevini yerine getirerek yaradılışının gereğini, yaratıkların en üstünü, dolayısıyla en sorumlusu olmak onurunun derinliğini yaşar.

Oruç bir penceredir ruh neyinin, namaz bir penceresi, hac bir pencere demeti, korosu. Bunlarla insan, bu dünyadayken Âhiret Âlemiyle temas kur-

muş olur. Ramazan ayıyla bir kentin sokaklarında, çarşılarında, evlerinde Öteki Dünya'nın nasıl somutlaştığını ancak müminler yaşar, duyar ve görür. Ve hac kafile ve kervanlarında, ihram ve tavaflarında Âhiret Âleminin mânevî bir site gibi gelip çizgilerini sergilediğini, ancak o âleme katılan ruhlar elle dokunurcasına algılarlar. Bunlar vehim değil, tam tersine, vehmin ortadan kalkışından işaretler ve bağışlanmış nimetlerdir. Gök sofrasının zenginliğinden tükenmez hazineler.

Yalnız Allah'ın razılığı için yapılan savaşlarda bulunanlar ve hele bunlardan en son mertebe olan şehitliğe erenler, çıplak gözle, bu dünyanın gidip yerine bambaşka bir dünyanın geldiğini görür, ezel ve ebedden renkler, tadlar ve kokular sunan bir âlemin içine girerler. O âlemi yaşamadan onun tasvirini yapmak ne kadar güçtür.

İşte, ruhun Âhirete bu açılışı, Rönesanstan sonraki Batı uygarlığı gelişiminde, günümüze gelinceye değin ve en çok çağımızda, zayıflaşmaya ve soluklaşmaya iyiden iyiye yüz tuttu. Bilim, teknik, felsefe, plastik sanatlar, görüntü sanatları alanındaki ilerlemeler, ruhun öz pencerelerinin aralanışına yardımcı olacakları yerde, çoğu kez, onu kapayan, ya da en azından o aralanışı süreklice erteleyen, onun yerini tutarak ruhu bir yanılgıya batıran, sonuç olarak çağın üzerine Camus'nün değindiği umutsuzluk kâbûsunu asan öğeler oldular. Şüphesiz, ruhun öz konumuna uyarlı edebiyat, sanat ve düşünce akım ve atılımları tamamen tükenmiş değil. Ama kalın bir pas, lav, ya da cüruf tabakasıyla, külle örtülmüşlerdir. Onlar, hararetlerini, bu kaplamaları aşarak duyur-

mak zorundadırlar.

Çağımızda, fizikötesi pencereler, hazanlarını, sonbaharlarını yaşıyorlar âdeta. Oysa bunlar, ruhun baharını muştulayan ilâhî bağışlardır. İnsan bunlardan mahrum oldu mu, hayvan, bitki hatta cansız eşyadan daha aşağıya düşer. Çünkü: kendi tarzlarında, hayvanlar, bitkiler ve cansızlar da Tanrı'yı anmaktadır. Bu yönleriyle fizikötesine açıktırlar. Ama insan, öte inancını yitirince, bu dünyayı gereğinden fazla ululamaya kalkmakta, onun fânilık özelliğini unutmakta, onu ezelî ve ebedîymişcesine kutsallaştırmaktadır. Bu aşırı dünya yoğunlaştırması, "sınırı aşan için sınır yoktur", ya da "bir şey, sınırını aştı mı zıddına dönüşür" özdeyiş ve ölçülerine uygun olarak, insanoğlunun dünyadan alacağı payı da tadından mahrum etmektedir. Sevinç acıya, sevgi nefrete, haz ıstıraba ve nimet külfete çevrilmektedir ruhlarda. Her doğan çocuk, bir sevinme sebebi olmaktan çok, bir kaygı konusu olmaktadır insanlar için. Dünya, âdeta, peşinden koşulduğu için kaçmakta, gözden kaybolmaktadır. Böylece, sanki, ihmal edilen fizikötesi, bizzat fiziğin içinde öcünü almaktadır.

Çağımızda insanoğlunun en büyük talihsizliği, "eski!" psikozuna yakalanmışlığıdır. Ya da, tersinden bakılırsa, insanlığın kapıldığı bir "yeni" manisi, zamanı verimlendiren, tarihi ve uygarlığı sağlamlaştıran "sabır" ahlâkını yok etmektedir. "Yeni" manisi, ya da "eski" fobisi, Hakikat Uygarlığının "sabır ve hak", "sabır ve merhamet" özlerini zedelemekte, böylece bir yandan yaşayan uygarlığı çürütücü, kurulan uygarlığı da oldurmayıcı kötü tarih ve zaman bakterilerinin türeme ve üremesine elverişli bir or-

tam hazırlamaktadır.

Batı Uygarlığı, bir zamanlar kendisi için bir meziyet sayılan bir özelliğinin, tahlil ve tasnif etme, gözlemleme ve değerlendirme özelliğinin, bir mahkûmu, hatta esiri haline gelmiştir. Yüzyıllar içinde biriktirdiği belgelerin yığını altında ezilmektedir. Dünyayı ve gerçeği, eskiden olduğu gibi doğrudan değil de, "müze", "arşiv" ve "laboratuvar" gözlüğünden seyretmekte ve görmektedir batı insanı artık. Oysa, "müze"dekilerden, "arşiv"lerden, "laboratuvar" bulgularından bir anlam çıkaracak olan insan ve insan ruhu, giderek unutulmuş, her sürekli ve verimli gelişmeyi gerçekleştiren ilham kaynağı âdeta kurumuştur. Bugün, Batı'nın "müze" anlayışı, "eski"yi tutsak gibi tutmak niyetiyle illetli bir anlayıştır. "Hayvanat Bahçesi" düşüncesi gibi. Hayvanat bahçesindeki aslandan, ormanlardaki aslan hakkında ne derece fikir edinilebilirse, "müze"lerden de eski uygarlıklar hakkında o kadar fikir edinilebilir.

Bugünkü insanlık, eski uygarlıkları, tıpkı tabiatta yokettiği, sonra da hiç olmazsa bir örneği kalsın diye hayvanat bahçelerinde esaret hayatı yaşattığı aslan, kaplan, geyik, zürafa, pelikan v.b. hayvanlara ve kuşlara gösterdiği ilgi cinsinden bir ilgiyle müzeleştirmekte, geçmiş insanlık olgularını da ayni psikolojiyle arşivleştirmektedir. Bu tutumun eksikliği, yetersizliği ve erdemsizliği ise ortadadır.

Aslan, ormanda aslandır. Kuş da, kafeste değil, gök yüzünde uçarken kuştur. İnsanlığın gerçek günah kefareti, geçmişin kalıntılarını, mezartaşlarını biriktirircesine, suni ve zamandışı müzelere tıkmak,

ya da arşiv tozlarına boğmak değil, henüz insan ruhunda ve ilişkilerinde yaşamakta olan, yani doğallığını koruyan "hakikat ruhu"nu gelişeceği ortamına kavuşturmak olmalıdır.

Aslanı, geyiği ve pelikanı tabiata iade etmek ve onlara karşı işlediğimiz suçlarımızı bir parça olsun ödemek niyetiyle onlara yardımcı olacaksak orada, kendi doğal şartları içinde yardımcı olmak borcunda olduğumuz gibi, bize miras kalmış olup da boğmaya, cüceleştirmeğe, silikleştirmeğe çalıştığımız geçmiş uygarlıklar ve hakikatlardan henüz yaşamakta olanları, kendi tohumlarından yeşermeğe, kendi özellikleriyle günışığından radyoaktivite ışınlarını alıp canlanmağa bırakalım. Bırakalım, havasız bıraktığımız hakikat ve erdemlilik ruhu, yeniden nefes alsın; öldürmeğe çalıştığımız vahiy uygarlığı yeniden dirilsin. Allah'ın insanoğluna bağışladığı ruh, fizik zincirlerini parçalasın ve Âhiretten, Cennetten gelecek bâd-ı sabalarla yeniden baharını bulsun.

Tabiatta, mevsimlerin dönüp dönüp gelmesi gibi, tarihte de insanlığın dönüp dönüp yaşayacağı uygarlık mevsimleri vardır. Nasıl bir yıl sonraki bahar, eski baharlardan bir takım özelliklerle ayrılırsa, insanlığa dönüp gelecek "diriliş baharları" da yenilik ve tazelikle dolu olacaktır. Ona insanlar "eski!" damgasını vuramayacaktır. "Eski!", "geçersiz!" mühürleri, bu Yeni Bahar'ın yapraklarına vurulamayacak, onun mucizevî yeşili, bu kara mürekkebi kabul etmeyecektir.

## ÂHİRET VE ŞEHİR

Çağımızda şehirler, dünyanın büyük şehirleri, anlamlarını yitiriyorlar süreklice. Batı'nın soğukkanlı –daha doğrusu soğukkanlılığı bilimle özdeşleştirmiş– düşünürleri, bunu yeni bir tarz bir şehirleşmenin başlangıcı sayabilirler. Ve buna, kanıt olarak da, en büyük şehirleşmenin bu yüzyılda olduğunu gösterebilirler. Malraux, otuz yıl içinde iki kez Kahire'yi ziyaret ettiğini, birincisinde üç yüzbin olan kent nüfusunun ikinci gidişinde beş milyona varmış bulunduğunu görmekten şaşkınlık içinde kaldığını yazıyor ve binlerce yıl içinde olmayan bir yığışmanın kısa bir zamana sığışı gibi eşsiz ve şaşırtıcı bir olgu karşısında olduğumuza işaret ediyor ve dikkatimizi çekiyor.

Büyük şehir nüfuslarının çığ gibi artışı, gerçekte, klasik anlamda bir "şehirleşme" midir? Bir başka deyişle, bir şehir, nüfusu ve o nüfusu barındıran yapıları arttı diye ve arttığı oranda büyümüş mü olur?

Nüfusu beş yüz binden beş milyona fırlayan bir şehir, on katı daha şehir, ya da daha büyük şehir olmuş mudur? Bu ve benzeri sorulara olur cevabını vermek, ilk elde, mümkün değildir.

Gerçek olan şudur ki, eski şehirler, bütün unsurlarının matematik bakımından, sayı ve hacim olarak büyümelerine karşın, nitelik yönünden, açık ve seçik bir şekilde, anlamlarını yitirmektedirler. Bir yandan, geçmişte kazanmış oldukları anlamları yitirirken, öte yandan yeni bir anlam kazandıkları yolunda bir belirti de yoktur. Hele bu anlam yitirişin, yeni bir anlam kazanmadan ötürü olduğunu söylemeyi haklı çıkaracak tarihî-sosyolojik tablodan eser gözükmemektedir.

Gerçi, bu hızlı kent yıkılışı ve çöküşü, daha çok Batı dışında görülmektedir. Avrupa şehirleri, büyük bir nüfus akımına uğramadığı gibi, tarihî yapıları da, tabiî görünümleri aynen korunmaya büyük önem verildiği için, ilk bakışta değişmiyor gibidirler. Bu kentlerde, dıştan gözlemlenen, oralarda her şeyin durduğu, sabitleştiği biçimindedir. Ama, bu görünüş, gerçeği yansıtmakta mıdır? Bütün tarihî yapılarını, anıtlarını korusa da, Roma, eski Roma mıdır? Yavaş yavaş yere gömülen ve gömülmesi asla durdurulamayan, sadece buruk gönüllerle acı acı izlenen Venedik, gerçekte, anlam itibariyle de, ve daha da hızlı olarak, toprağa batmakta değil midir? Ve ondaki gibi fizik belirtiler olmamakla birlikte, işlev ve anlam bakımından, Paris, Londra, Viyana, ve Berlin de, geri dönülmez, önlenmez ve vazgeçilmez bir "batık şehir" yazgısına sahip değil midir?

İstanbul, anlam ve madde olarak, en büyük yıkım ve çöküşe uğramış bulunuyor. Ama, ilk bakışta öyle gözükmeyen Pekin, daha gelişmiş olan Tokyo da eski Pekin ve Tokyo mudurlar? Ve Paris eski Paris, Leningrad eski Petersburg mudur?

Bu saptamalar, bizi, zorunlu olarak "şehir" kavramı üzerinde düşünmeğe ve olguya daha içinden bakmaya götürecektir.

Her şehrin bir ruhu vardır. Ve, bunu, en çok, dış yapılar, sokaklar ve parklardan çok, "insan" oluşturmaktadır. Büyük insanların, insanlığın gerçek, doğru, iyi ve güzel adına ortaya koyduklarından doğan kurumlar, şehrin ruhunu yaşatırlar. Papalık, anlamını yitirdiği için, artık, Roma eski Roma değildir. Petersburg deyince akla Tolstoy ve Dostoyevski gelir. Ve şehir, onlardan uzaklaştığı ve koptuğu ölçüde ruhunu yitirir. Ve teknik, Rönesansın ilk yola çıkış ideallerini küçümsetecek, unutturacak derecede etkinleştikçe Venedik, Milano ve Roma, gömülmeye doğru gideceklerdir. Dante'yi, Leonardo Da Vinci'yi, Michelangelo'yu ve Rafael'i de peşlerinden sürükleyerek. Nasıl ki, bir Atina için bu, çok daha önce gerçekleşti. Ve Şimdiki Atina, eski Atina'nın yenisi değildir; içiçe ve yanyana da olsalar, hakikatte, eski Atina, artık ölü bir şehirdir; ancak tarihle sırlanmış ve mumyalanmış olduğu için gözler önündedir. Yeni Atina ise, gerçekte, yoktur. Ya da en çok, eskisinin gece bekçisi olmak gibi bir görevle vardır. Ehramların bütün görkemleriyle ortada olmalarına rağmen, eski Mısır da yaşıyor değildir. Âdeta, eski Mısır, Ehramlarıyla, cenazesi ağırlığı yüzünden bir türlü kal-

dırılamayan ve onu bir nükleer savaş ortadan kaldırmazsa kıyamete kadar da kaldırılamayacak olan bir şehir ölüsüdür. Ve bir arkeoloji konusudur ama, bu büyüklük sebebiyle, kendine özgü bir arkeoloji konusu. Materyel ve dokümanları, ortaya çıkacakları ile, yerin altından çok, yeryüzünden çok, yerin yükseğine ait bir arkeoloji. Hatta öyle bir arkeoloji ki, biraz daha ileri gidilerek, onun kazısı, yerin altına doğru değil, gökyüzüne doğru olmaktadır denebilir.

Evet, ehramlar çevresinde merkezleşen eski Mısır'ı araştıracak arkeolog, gökyüzünü kazarak, uzayı aralayarak ve yırtarak, yeni bulgular yakalamaya çalışacaktır. Ehramları, sadece dev ölçüsünde taş yapılar gibi görmek, yanıltır insanı. Onlar, firavunların anıtkabirleri olduklarından, firavunlardan ayrılamazlar. Eski Mısır'ın müzeleşmeleridir bir bakıma onlar.

Eski Mısır, anlaşılıyor ki, kendini müzeleştirmeyi, sonrakilere bırakmamıştır. En büyük yaşantısında, en parlak hayat antlarında ve anlarında ölümlerini de canlandırmışlar ve mumyalamışlardır mısırlılar. Başkalarının kendilerini müzeleştirmelerine izin vermemişler, kendi müzelerini kendileri dikmişler, kimbilir, belki de, tanrı olarak gördükleri firavunlarına saygı duymayacak ellerin dokunmasını önlemeye çalışmışlardır. Gerçi, bugün, bu, Tanrı'ya meydan okuyuş, talih ve tarih ironisi olarak, en acı şekilde cezalandırılmıştır: İkinci Ramses'in mumyalanmış cesedi, burnu hızmalı ve kulakları küpeli, siyah ve çıplak bir esir, ya da sirk hayvanı gibi elimizde tutsaktır. Ama, itiraf ve kabul etmek gerektir ki,

eski Mısır'ın ve yapımları bittiğinde mimarları canlı canlı içlerine gömülen ehramların sırrı, bu çıplaklığın ve esirliğin ötesinde, ve sadece, meydan okuduğu Ezelî ve Ebedî Allah'ın gayb hazinesinde kilitli kalmıştır.

Bir kere daha görüyoruz ki, bütün yolların Roma'ya çıkması gibi, şehrin, ya da kentin anlamı, ruhu, kent kavramı, uygarlıklarla ilişkilidir; onun yaşam ve ölümü, uygarlığın yaşamına ve ölümüne çıkmaktadır. Ve geçirdiği değişimde anlam yitirme, eski uygarlıktan gelen gücünü yitirmesindendir. Bu, kişilikli kentlerin zaafı, kuvvetinde gizli. Bir uygarlığa tam şartlanış, onları bir yandan o uygarlığın toplu bir sergisi yaparken, o uygarlığın göçüp gitmesiyle öte yandan onların solup gitmesine yol açmaktadır. Baharın gitmesi, mevsimin geçmesiyle solması önlenemeyen bir gül gibi. Âdeta, göç günü gelince denkleri toplayan uygarlıkların peşinden onları en çok yansıtmış kentler de yola çıkmakta acele etmektedirler. Geride yabancı ve garip kalmaktan ürkmektedirler.

Her uygarlığın biraz sırrını beraber götürme eğilimi, o eski Mısır'ın mirası eğilim gereği, şehirlerini arkada bir ifşa edici, bir ele verici gibi bırakmama niyet ve arzularına boyun eğer gibidirler. Eski güçleri ölçüsünde yeni değerler ortaya koymadıkları sürece, eski üstünlük ve yüceliği dengeliyecek yeni insan atılımları ve kurumları getirmedikçe, yeni bir uygarlığa veya uygarlık atılımına gebe olmadıkça, yeni bir ruh, anlam ve hayat kazanması olmadıkça, bu göçüş kaçınılmazdır.

Bunun en çarpıcı örneği, ne yazık ki, İstanbul'un dramıdır. Daha doğrusu İstanbul trajedisi. İstanbul'u İstanbul yapan şey, Hakikat Uygarlığı, Vahiy Uygarlığının en son ve en olgun şekli İslâm Uygarlığının büyük ve âdeta eşsiz açılımlarından biri, varyasyonlarından bir tanesi olan, tarihçilerin Fatih Rönesansı diye adlandırdıkları atılımla gerçekleşme yolunu tutmuş Osmanlı Uygarlığıydı ve onun çağımızda çökmeğe başlamasıyla da anlamını yitiren bir kent durumuna düştü. Onun yıkılışıyla yıkıldı.

Ve bu yıkılış, Batı'da ve Doğu'da ortak olan ruh planındaki yıkılıştan ibaret olmayıp Batı şehirlerinin aksine, dış çerçevelerin kırılması, maddî yapının da devrilmesi biçiminde dışa vurdu. Ve o eski uygarlık ayarında yeni bir atılım, değerleri ve dehaları yüce bir inşada yerli yerine koyan tarihî-sosyolojik rahmanî bir esinti gözükmedikçe de, yeni İstanbul olamayacaktır. Nüfusu beş milyona çıkmış bu şehir, bu hali ve özelliğiyle, yeni bir kent olmuş değildir ve ne yazık ki, yeni bir kent olmayı da, içinde yaşayan bizlerin ruh ve madde tembelliği, aşk ve heyecan yokluğu sebebiyle hakketmiş değildir. Tam tersine, bu taşın çimento halinde toprağa, ahşabın kömür yüzlü brikete dönüşümü, yani öz olarak un ufak olma, dağılma ve boğulma olayıdır. Hatta, denebilir ki, terörün başkenti haline gelmesinde de bu gübreleşme ve toz birikintisi olmanın payı büyüktür. Ancak yeni bir hayat tarzının atılım tohumlarını yeşertmeğe başladığı zaman, onun yeniden İstanbul olmaya başladığını söyleyebileceğiz.

Evet, kendimizi aldatmayalım. Bâkileri, Nef'ile-

ri, Şeyh Galibleri, Kasımları, Sinanları, Sedefkâr Mehmet Ağaları, Itrîleri, Sadullah Ağaları, Dede Efendileri, Ebussuud Efendileri, Kâtip Çelebileri, Lâmii Çelebileri, Aziz Mahmud Hüdayi Efendileri, Peçevileri, Naimaları ve daha nice, âdeta sayısız üstadlar ve kurumları her alanda yeniden dengeleyecek bir ilâhî çiçeklenişin, yani dirilişin zamanını yakalayan bir yüce mekân onuruna ermedikçe, bu kentin hazanı durmayacak, bahara dönüşmeyecek, hatta giderek karakışına doğru ilerleyecek, erbainlerine gömülecektir. Ve Bursa öyledir, Edirne öyledir, Manisa öyledir, Amasya öyledir, Konya öyle, Diyarbekir, Erzurum ve Sivas öyle. Ve bunların herbiri, şimdiden ölü bir Harput olmaya adaydır.

Kentlere akan kalabalıkları, onların yeni bir anlamı için yeter kanıt saymak, sosyologların tarihî yanılgısı olacaktır. Bu değişim, otomatik olarak, yeni kent doğurmaz. Aslında, çağımızda, kentleşme denen olay, gerçekte bir kentleşme değil, tabiatın ölümünden doğan bir illüzyondur. Tabiat, kent-dışı oluyor ve ordan insanlar kentlere doluşuyorlar. Ancak, bu, sağlıklı bir kentleşme olmadığından giderek kentlerin de ölümüne sebep oluyor. İnsanlar, kentlere, bir kentli olmaya gelmiyorlar, tam tersine kentlere sürülüyorlar. Bir sürgündürler onlar kentte. Giderek, onlardaki bezginlik ve yılgınlık, sürgünlük ruhu, kentleri de zehirlemekte ve öldürmekte. Kentlerin ruhu kirlenmekte ve ölmekte. Uygarlıkların anıtlaşmış amaçları olan kentler, amaçsızlığın yıkıntıları haline gelmektedir.

Şehirler şehir olmaktan çıkıyor, ama gerçekte

köyleşmiyor ve kasabalaşmıyor da. Köy ve kasabalar da kendi çerçevelerinde sağlıklı birimlerdir. Gerçek olan şudur ki, birimler kaybolmakta, kent, kasaba, köy birimleri birer birer soysuzlaşmaktadır. Bu, uygarlıkların yıkılışının doğal sonucu gibi olup bitmektedir. Uygarlıklar ölüyor, onların bütünlüğünü simgeleyen kentler ölüyor. Kentin ruhu öldüğü için, madde olarak yaşama bir anlam ifade etmiyor. Maddesi kalan kent, bir müzeden başka bir şey olmuyor.

Kentlerin işi, ebedîlikle uğraşmaktır ve bu yönde bir metafizik oluşturmaktır. Ya da oluşmuş ve oluşmakta olan ebedîlik metafiziğini yansıtmak. Bir ebedîlik metafiziği türetmek ve insana onu bir soluk alınır iklim ve mevsim yapmak. Uygarlığın bu açıdan prizması olmak. Dünya ötesine tutulmuş aynası, iç göz merceği, gönül gözbebeği olmak.

Tarihte uygarlıklar başkenti olmuş şehirler bunun tanığıdır. Kimi uygarlıklar bu dünyada ebedîliği gerçekleştirmek istediler. Ve bunun mümkün olmadığını bir türlü anlamak istemezcesine. Kimi uygarlıklar da, ebedîliği asıl yerine oturtarak dünya ötesine dönük yüzlerle gülümsediler. Kimi de, karma bir tutum ve davranış ve durumalış içinde oldu. Onun için, kimi şehirler, yeryüzünde cennet olmak iddiasında idiler. Kimi şehirlerse, Cennetin habercisi, gölgesi olmak niyetinde. Kimi hep cenneti arar gibiydi. Kiminin gözleri gökyüzündeydi hep. Kimi şehirler uçacak gibiydiler. Kimileri taşın, mermerin ve tuğlanın, kimi ahşabın, kimi altın ve gümüşün şehirleri idiler. Şimdi de çeliğin ve çimentonun. Kiminin

gözü deniz diplerinde, kiminin yıldızlarda ve samanyolunda. Fakat herhalde en kalıcı olanları, metafiziği olanlar, öteye, ebedîliğe, ciddi bir tarzda, varolmak ya da olmamak tarzında sarılanları olmuştur. Âhirete kapı açanları. Her yönünden dünyayı toplayıp insana ve insanı da, Tanrı'ya ve eşyayı âhirete yönelteni, her yönünden bunu göstereni.

Âhiret ve Şehir. Cennet ve şehir. Cehennem ve şehir. İnsanlığın en kompleks sentezini yansıtan ve sergileyen şehir, âhirete, aşkıyla ve nefretiyle en çok yaklaşılabilecek dünya gerçeği olarak, diriliş idealini taşıyanların önünde duruyor.

Diriliş erleri, alınlarında kıyametin ürpertisini ve secdenin iz ve nurunu taşıyan "insanlar" olarak, bu dünyada, Âhiret'in anlam ve amaç planında gerçekleşimini mesaj ve ödev bilmiş ve dünyanın bu en ağır, fakat en şerefli işini yüklenmiş koşuculardır. Âhiret koşucularıdır onlar. Bir olimpiyat koşucusu gibi, onlar, Âhiret Meşalesini ve Diriliş Muştusunu, anlamını yitirerek "batık şehirler" manzarasını almış büyük kentlerin, eski uygarlıklar başkentlerinin en büyük alanlarına dikecek olan sessiz kahramanlardır.

Onlar, dâvalarının meşalesi yanında kendilerini yokmuşcasına bir görünüme bürürler. Onlar için Âhiret Muştusu ve güzelliğiyle ışıldayan Diriliş Meşalesi vardır ve onun önünde kendileri yoktur. Şehirlere bir umut gibi, bir muştu gibi Âhireti taşıyanlardır onlar. Kentleri çarpık bir ironinin lirizminden hakikatın beliğ icazına yükseltirler. Gökleri şehirle-

re, şehirleri göklere kalbederler. Gökle toprak arasında atılmış köprüleri yeniden kuran mühendislerdir onlar. Ham dağları oyup içinden cennetsi kentler çıkaran mimarlardır. Âhiret heykeltraşlarıdır onlar. Ölü muştu damarlarını, içlerinden âhiret kanını geçirerek canlandıranlardır. Onlar, insanın ölümünü kutlayan uygarlık yamyamlığı törenine, bu barbar âyine son verecek, insanlığın gerçek bayramını başlatacaklardır.

## KESİT

İnsanlık tarihinin büyük değişim dönemlerinde, genellikle, üç peryotlu bir gelişme görülür. Bu peryotlar, kesitleriyle âdeta anatomik bir yaklaşım çerçevesinde yakından incelenirse, çağımızı değerlendirmede ve anlamada, gidişin yönünü belirlemede bazı ipucu ilkelerine erebiliriz:

A) Birinci peryot: Kaskatı kesilmiş gayri insanî düzenler, putlaşmış kişiler ve kurallar düzeni. Zulüm saltanatları devri. Mezopotamya'da Şeddat ve Nemrutların tanrılık iddia ettikleri, eski Mısır'da firavunların ilâhlaştırdıkları zamanlar. Eski Yunan'da; Sokrat'ın başkaldırdığı mitoloji temelli peşin yargı sisteminin donmuş kütlesi altında ezilen insanların mutsuzluk çağı. Batıl inanç, gerçek inancın; peşin hüküm, aklın; şeytanî sapıklık, sağduyunun; kötülük, iyiliğin; tören ve biçim, ruh ve özün; hayat ölümün ve ölüm hayatın; duygu hezeyanı, gönül saflığının; zincir, sevginin; ve kırbaç, çiçeğin yerini

almıştır. Irk kırımı, nehirlere insan kurban etme, güvercin falıyla savaş yapma gibi insanlık tarihinin talihsiz görünüşleri hâkimdir. Keskin sınıflaşmalar, köleler ve efendiler ayrımları, düşünen kafaların kırılması, kuvvetin hakkı yok etmeğe çalışması. İşte. Hz. Nûh, Hz. İbrahim, Hz. Mûsa, Hz. İsâ ve Peygamber Efendimizin gelişlerinden önce insanlığın genel tabloları böyleydi. İnsanlık ruhu, susuzluktan çatlayacak, güneşte kavrulmuş kayalara dönmüştür. Ruhlarda umutsuzluk, kaskatı bir taht gibi kurulmuştur. Nefes alınıp verilememektedir. Gelenek çizgileri, insanlara kolaylık kanalları olacak yerde, ölü iskeletleri gibi eğilip bükülmez bir kemik özellik ve kimliğine bürünmüştür. Ağır bir hava, bir baskı havası, bir kâbûs gibi insanlığın üzerine çökmüştür. Mânevî ve maddî sefalet, zihnî ve ruhî cehalet ve dalâlet, bu karanlık levhayı tamamlar.

Sanki, geçmiş, batmış, şimdiki zaman, kararmıştır. Ve gel ek zaman gelmeyecektir. Ruhumuzu ışıtan güneşler solmuş, sararmış ve sönmeye yüz tutmuştur. İnsanlığın sonu gelmiş gibidir çağ. Zaman, günbatımını yaşamaktadır. Her yönde ve yerde, çöküntü ve haraplık göze çarpmaktadır. Kurtuluş planında en ufak bir işaret yoktur. Ufuklar kapalı, yollar tıkalı, geçitler tutulmuştur.

Bu döneme *Katı Dönem* ya da *Donma Dönemi* diyebiliriz.

B) İkinci peryot: Tablo yavaş yavaş değişmeye başlar. Aşırı gerilmiş satıh, yer yer çatlar ve kırılır.

Sıkıntılı bir gökte birden bulutlar toplanmağa başlamıştır sanki. Karanlık geceyarılarının ortasında görülen düşler gibi, yoksul kesimlerde bazı garip öğretiler benzeri, âdeta hayalle karışık halk ütopyaları duyulur. Kehanetler felâket ağıtları, metafizik tehditler ve benzerleri, kaskatı donmuş zulüm tabakasını delmeğe çalışır. Yoğunlaşmış bulutu elektriklendirerek çözmeğe çalışan yıldırımlar ve şimşekler gibi. Bütün bu pırıltılar ve kıvılcımlar da, dev karanlığın hortumu tarafından çoğu kez yutulur. Bu kez, ona karşı, kin ve öç başkaldırıları görülür. Fakat bütün bunlar sonuçsuz çıkışlardır. Ezilirler hep.

Bu dönem, *Bunalım dönemidir.* Ezilişler, ruhlarda bir bunalımı biriktirir. Yanlışlıklar ve kötülükler, ruhları şerha şerha yarar. Bütün ruhlar, kaygan bir kaide üzerinde yüzer gezer durumda. Yavaş yavaş akan bir nehir izlenimini veren zaman, ansızın hızlanmış ve yatağını kazır gibidir. Kimi zaman şifa getiren, kimi zaman da öldürücü olan kozmik ışınlar gibi, ruhlar üzerinde derin etkiler yapacaktır düşünceler. Kimi yerde de ruh, kilitlenmiştir, kapalı kutuya dönmüştür. İnançlar, düşünceler ve sanat eserleri, filin derisinden kayan keneler gibi, içeri hiç nüfuz edemeden geçip giderler. Yer yer, kesim kesim, toplum, yüzüne yalancı bir alâka maskesi takmış bile olsa, gerçekte ruhuyla kendisine yöneltilen her yeni teklife yabancı durmakta, diyalogdan kaçınmaktadır. Bir kurtuluş bekler insanlar hep. Ama bunun hakkında net ve kesin bir fikirleri yoktur. Uzun vâdeli çözümleri dinlemezler bile. Hep güncel, kısa vâdeli ve yüzeyde olan reçetelere sarılırlar.

Bu peryodun karakteri, sürekli sukut-u hayal, temelsiz ve geçici iyimserlikler, şifasız kötümserliklerdir. Ruhta daimî bir melankoli ve hülya gelgiti vardır. Ruhlar ayçekimine uğramış gibi bir med ve cezir içindedirler.

Tutumlarda klasik çağın metinliğinden eser görünmez. İnsanlar, ansızın, en beklenmedik tepkileri gösterebilirler. Genel mizaç çizgisi, tutarsızlıktır.

Yüzyıllar içinde oluşmuş kurumlar, önce amaçlarını, sonra anlamlarını yitirirler. Derken birer birer çökmeğe başlarlar. Ve yıkıntıları birbirinin üzerine yığılır. Her yerde ruhî ya da fizik fazlalıklar, artıklar yolları tıkar, çıkış yollarını kapatırlar.

Aşırı bir duyarlılıkla koyu bir duyarsızlık ruhta ve toplumda içiçe ve yanyanadır. Ansızın ve beklenmedik geri dönüşler, ve ondan hemen umulmadık vazgeçişler görülür.

Akımların enflasyonu içinde gerçek düşünce ve çözümler ilerleyemez, gelişemez ve büyüyemezler. Her doğum, hemeninden kocaman bir ölüme bitişir.

C) Her türlü umudun kapandığı, her türlü yolun çıkmaza saplandığı bir anda, kıyamet henüz sûrunu üflememiş ve kader, dünya kaderi, henüz defter ve tomarını dürmemiş olduğundan, bir noktada uzun süre gözlere çarpmaz bir oluş başlar. İnsanın ilk yaratıldığı an gibi, insanlığın başlangıcı gibi bir oluştur bu. Her soru yeniden ortaya konur ve sakin bir şekilde, peşin hükümsüz gerçeğe erilmeğe çalışılır. İlkin, uğraşma, metafizik plandadır. Ruhun en temel alanı onarılmakta, yaralarını iyi etmektedir. Faydasız ve

çıkışsız, boş ve sonuçsuz atılım, girişim ve eylemlerden uzak, önce ruh, sonra zihin, daha sonra da davranış planı, yerine oturtulmaya, asıl özünü, mayasını yeniden yoğurmağa başlar. İlkin, toz duman içinde görülmez bu yeni oluş. Bir bakıma yeni de değildir zaten o. O yüzden, onu yeni bile saymazlar. Bir bakıma da o kadar yenidir ki, eskiciler olsun, yeniciler olsun onu tanımak istemezler. Onlar için o yoktur, var olmamıştır ve olmayacaktır. Dönen alâka topacı, onun önüne gelirse böyleleri şaşırıp kalırlar ve bir an önce topacı o noktadan uzaklaştırmak isterler. Kimi zaman etrafında toplanırlar, sonra sebepsiz, ya da yalancı bir çağrıya kapılarak dağılıp giderler. Bin kere pişman olup dönerler; fakat bin birinci kere yine bırakıp gitmeyecekler demek değildir bu. Bu başlangıç döneminin yazgısıdır. Evet, kimseler pek farkında değildir ama gerçekte çok şey değişmiş ve yeni bir dönem başlamıştır.

Bu dönem, *Diriliş Dönemi*dir. Katı düzen çökmüş, toplum ve insanlık yeter bir süre bunalım dönemini yaşamış, şimdi yeniden diriliş dönemine girmiştir. Peygamberlerin çıktığı her devirde bu üç peryotlu tabloyu görürüz. Sonraki her olumlu büyük dönemde, her yenileniş ve dirilişte bu gelişme izlenir. İnkâr, red ve tanımama, her diriliş hareketine yöneltilen ilk silâhtır. Fakat kabuğunu zorlayan bir tohum gibi her şarta karşı, o büyüyecek, serpilip gelişecektir. Kendi insanını getirip çoğaltacak ve sonra kitlelerin değişim ve dönüşümü başlayacaktır.

Çağımızda da bu tablo görülmektedir. İnsanlık, bunalım döneminin sonunu ve diriliş döneminin

başlangıcını yaşamaktadır. Bütün objektif tesbitler bunu böyle belirler.

Adıyla sanıyla da diriliş olan içinde bulunduğumuz Akım, insanlığın içine girdiği üçüncü dönem - diriliş döneminde üstüne düşeni yapacaktır. Geçmişten ne getirilebilirse getirecek, bugünü değerlendirebildiğince değerlendirecek ve geleceğe katılabildiğince katılacaktır. Ve katabildiğince katacaktır. Böylece, zaman, her tür yapma bölmelere tahammülü olmadığını ortaya koyarak, diriliş bilincinin uyandığına şahit olacaktır.

## BARİKAT VE IŞIK

İnsanlık için, hakikatın geri gelişine, Diriliş Döneminin hilâl durumundan dolunay vaktine ermesine karşı barikatlar kurma çağı oldu çağımız.

Ruhun aydınlığına karşı barikat karanlığı. Her yerde barikat, barikat, barikat.

İmâna karşı red ve inkâr, zihnin gerçeği özgürce arama arzusuna karşı peşin hüküm, şartlanmışlık ve beyin yıkanmışlığı, barışa karşı kan, anarşi ve terör barikatı.

Kapitalizmin de, komünizmin de en büyük mârifeti, barikat üretmek. Çağın çarpılmışları, barikat üretmenin sanayiini, ağır sanayiini kurdular.

Teknik, ruhun gelişimi ve açılımı yolunda değil, ona set çekme, onu bendetme aracı olarak işlenilen bir konu. Evet, gazete sayfası ve televizyon ekranı, günümüzde, ruha bir ayna değil, bir perde, bir duvar. Ve dönen makina çarkları, insanı, zamanı tasar-

ruf eden bir efendi olmaktan çıkararak, bir vida gibi ayarlanıp dönen, duyma ve düşünmeden mahrum, giderek zamanın bir parçası haline gelmiş bir "yaşayan ölü", büyülenmiş bir köle kılmak için dönmekte.

Zaman zaman, gök gürlüyor ve şimşekler çakıyor. Ruh, hakikat ruhu, "geldim, geliyorum" diyor. Fakat, hemen çağın barikat ustaları, onu gerisin geri çevirmesini biliyorlar.

Onun tepkilerini yumuşatıyorlar, onun isyanını törpülüyorlar. Bunun için, durmadan, yöntem, bakış açısı, dünya görüşü icat ediyorlar.

Tarihi bile, belgeleri dahi, perspektif değiştirerek, yorum ve felsefe bulgulayarak, diledikleri kimliğe kavuşturuyorlar. Böylece, geçmiş zamanı, gelecek zamanın karşısına bir barikat gibi dikiyorlar.

Şimdiki zaman, toza dumana, sise ve ise boğuluyor. Böylece de, bulunduğumuz tepeden, ne geri ne ileri görülebiliyor.

Şahsiyet ve değerlendirme planında put tutkusu, duygu alanında karmaşa ve kamaşma, zihin toprağında çürüyüş ve kireçleşme, davranış ve tutumda çılgınlık şoku, insanın kendi gerçeğini bulmasına engel olsun isteniyor.

Mefisto, üniversite koridorlarında bir Faust gibi, ve taklit cadısı, sanat galerilerinde, kütüphanelerde ve edebiyat kahvelerinde bir ilham perisi kılığında dolaşıyor.

Ve şeytan, ideoloji rahibi heyecanıyla kitlelerin önüne düşmüş.

Gül, solsun, açmasın diye kükürt dumanına bo-

ğuluyor; bülbül, sussun, ötmesin diye, canavar düdükleri çalınarak ürkütülmek isteniyor.

★

Ama, bu gidiş, uzun sürmeyecektir.

Floressan, güneşi, ve neon ayı unutturamayacaktır.

Tanrı'nın hakikat kılıcı, ansızın, şeytanın barikat ağını parça parça edecektir.

Ruhumuzun içinde göze görünmez bir dayanma gücü olduğunu bilmeyen çağın kara ruhu, bir gün, nice aldandığını anlayacaktır.

Dirilişin organik büyüyüş ve gelişme basıncı, barikatın mekanik ve madenî direncini yenecektir.

Ruh dinamizmi, otomatizmi; seçkinlik, standartçılığı; şahsiyet, anonimliği kıracaktır.

Ego tereddüdü ve pürüzü, aşk silindirinin altında dümdüz hale gelecektir.

Feragat ve fedakârlık ruhu, benlik ifritini sımsıkı yakalayacak, bağlı bir şekilde cezaevine gönderilmek üzere tutuklatacaktır.

Umutsuzluk yok. Gün gelir, gül de açar, bülbül de öter.

Ne kapitalizmden, ne komünizmden, ne de onların birbirlerinin üzerine attıkları faşizmden eser kalır, Allah'ın Rahmet Rüzgârı esince.

★

Barikatın ömrü azdır. Çünkü: Amaç, fazlaca *şart*a bağlıdır. *Şart*la soluk alıp, *şart*la soluk vermektedir. Şartlarsa, değişime karşı aşırı duyarlıklıdır.

Ve ruh askeri diriliş eri, barikattan barikata çekilen şeytan başıbozuğunu, sabır disiplini ve ışık gücü ile yalın ve çıplak yakalar. Kalkanını delip kılıcını ikiye böler. Ve nasıl "puff!" deyip sönecek bir balon olduğunu gözler görsün diye, mızrağını onun kalbinin merkezine batırır.

## GÜN

İnsanlığın yitirdiği ve gün geçtikçe de uzaklaşır göründüğü hakikat uygarlığının dirilişi, yine de, zamanın hâmile olduğu en büyük tarih sorunu olmakta devam ediyor. İnsanoğlunda gerçeği araştırmanın bir zerresi, vicdanın bir nebzesi ve samimiliğin bir hücresi kaldıkça, yani yeryüzünü kaplayan kötülük, yalan ve zulüm dikenlerine ve karamuklarına karşılık, iyiliğin, doğruluğun ve güzelliğin bir hardal tanesi kadar olsun bir tohumu bulundukça, onun gelişip çiçeklenmesinden ve dirilişini bütünlemesinden umut kesilemez.

Bu diriliş nasıl olacaktır? Şüphesiz bunu kesinlikle bilen sadece Allah'tır. Çünkü: Gaybı yaratan O olduğu gibi, bilen de ancak O'dur.

Bununla birlikte, bu dirilişe inananlar, ne kadar az sayıda olurlarsa olsunlar, bu bilinmezliğe bakıp ellerini kollarını bağlayarak oturacak değillerdir. Onlara düşen, gece ve gündüz demeden çalışmak,

kendilerine ulaşmış hakikatı, çevrelerine, duruma göre en yakın ya da en uzağa yaymak ve sonra gelecek zamanda olacak olanı sabır ve tevekkülle beklemek, daha doğrusu zamanın asıl sahibi, gerçek tasarruf sahibi Allah'a bırakmaktır.

Şartlar ağır, olumsuzun ağı betonarme ve çelikörme biçiminde de olsa, onlara düşen, yılmamak ve araya giren bu ağları aşarak insanoğluna erişmeye canlarını fedâ edercesine uğraşmak ve didinmektir.

Geçmişten arta kalan arkeolojik malzeme seviyesine inmiş, daha doğrusu indirilmiş kitlelerde zaman zaman görülen iyileşme, ya da canlanma işaretleri onları aldatmamalıdır. Kitleler, dünyanın şer güçlerince çok iyi programlanmakta ve zamanlama gereği, kimi vakit de aldatıcı bir görünümle donatılmaktadırlar... Böyle yapılmaktadır ki, toplanmış olan diriliş erleri, artık gerek kalmadı zannıyla dağılsınlar. Kısa vâdeli çözümlere umut bağlayıp, uzun vâdeli gelişme amaçlarından vazgeçsinler.

Evet, yara derin, hastalık çok ciddi ve çöküş son derece büyük olduğundan, insanlığın kurtuluş ve dirilişi de, bu oranda büyük bir değişim ve dönüşümle, uzun vâdeli ve çok buyutlu ve çok cepheli bir gelişimle mümkün olacaktır. Dirilişe gönül vermiş erler, şeytansı akımların parlak dolanlarına kanıp, bu gerçeği bir an için unuturlarsa, bunca çekilen zahmet boşa gitmiş, verilen emekler hiç olmuş olacaktır. Ve kurtuluş ve diriliş de bir kez daha ertelenecektir.

İrili ufaklı islâm devletlerinin elleri kolları hem içten, hem dıştan bağlıdır. Onları, batı kapitalizmi ve

komünizm dünyası, yaman planlarla dıştan, eksik ve çürük kadrolarsa, içten, daima yanlışa sürükleyeceklerdir. Ellerdeki maddî ve mânevî imkânlar, müslümanların gelişip uyanmaları yolunda kullanılmayacak, heba edilip durulacaktır.

Öyleyse, ne devletten, ne kurumlardan, ne kendisine islâm sahipliği biçen bir takım kalıntı gruplaşmalarından fayda beklemelidir gerçek dirilişçiler. Bu türlü umutlar, seraplardır.

Dirilişçiler, önce kendilerini yetiştirmeli ve hakikata dört elle sarılmalı, gerçek inanç, düşünce, duyarlık ve davranış sahibi olmaya bakmalı ve bu özellikleri yitirmeden çoğalmanın çarelerini aramalıdırlar.

Diriliş, aydın işidir. Ama, halktan ve insanlıktan kopuk olmayan, tam tersine onların hakikata muhtaç olduklarına şüphe edilmemesi gereken ruhları ve şahdamarlarıyla can ve kan birliği ve ilişkisi içinde bir kader ilgisi taşıyan aydın işi.

Sanat, düşünce, inanç ve ahlâk alanlarında, Allah'tan başka hiç kimseden hiç bir şey beklemeyerek, önce örnek olmak, sonra kalıcı eserler, izler ve hatıralar bırakmak, böylece gerçek ve ideal insanlığa karşılıksız hizmet etmek, şiarları olmalıdır o aydınların.

Belki hor görülecekler, küçümsenecekler, ezilecekler, unutuluşa terk edilecekler, şüphesiz çilenin her türlüsünü çekeceklerdir. Ama, bu ateşten yakıcı imtihanı vermekte sabırlı olur ve dayanırlarsa, şüphesiz, bunun karşılığını göreceklerdir. Bir gün, Al-

lah, onlara kapıları ardına kadar açacaktır.

O gün, ne kutlu gündür.! O gün, yalnız insanların değil, bütün yaratıkların, gözle görülen ve görülmeyen bütün yaratıkların düğün, dernek ve bayram günü olacaktır.

Kuşkusuz, bu böyle olacaktır.

## VAKİT

Akıl almaz boyutlara ulaşan bu nüfus artışı, mutlaka, insanlığı bir yere götürecektir.

Bir yanda korkunç bir açlık ve sefalet, bir yanda da lüks, israf ve sefahat, mutlaka, insanlığı bir yere götürecektir.

Büyük devletlerin, birbirleriyle zıtlaşarak, ya da gizlice anlaşarak küçük devletleri, bölüp, birbirine düşman parçalara ayırıp sürekli savaşla kendilerini kendilerine kırdırmaları, mutlaka, insanlığı bir yere götürecektir.

Her yerde suikastler, anarşi ve terör salgını, insanlığı, mutlaka bir yere götürecektir.

En modern bilgi ve teknik donatımıyla güçlenmiş milli ve milletlerarası programlamalarla beyinleri yıkanmış ve sürüleşmiş kitlelerin bu acıklı, içler acısı durumu, insanlığı, mutlaka bir yere, ne olduğu şu anda kestirilemez bir yere götürecektir..

Hakikatı örtmek ve boğmak için yalanın en çekici, gözboyamanın ve gözbağcılığının en göz alıcı tablolarının sergilendiği ve hâkim olduğu dünyamızın bu gidişi, mutlaka, insanlığı bir yere götürecektir.

Antik dünyada bile rastlanamayacak denli çıplak ve yalın, yani sembol olma mâzeretinden bile –ki böyle bir mâzeret de olabilirse– mahrum putlaştırmaların, insana tapmaların bu yoğun kâbûsu, insanlığı, mutlaka bir yere götürecektir.

Bu yer, sanıldığı ve iddia edildiği gibi, ne bir patlama, ne bir katastrof ve ne bir kaostur.

Patlamalar, katastroflar, kaoslar olacaktır kuşkusuz. Ancak bunlar, geçici ve ömürsüz, kısa süreli, çoğu kez de bölgelerle sınırlı bunalımlar biçiminde tecelli edeceklerdir.

Bunun aksi, insanlığın sonu demektir.

Biz, insanlığın şansının tükendiğine, son şansını da kullanıp harcadığına inanmıyoruz.

Bugünkü kritik ve trajik gidişten, tüm insanlık sorumlu değildir. İnsanların çoğu, esasta suçsuzdur. Onlar, bu noktaya istemeyerek, zorla getirilmişlerdir.

Böyle olmakla birlikte, insanlık, bir çıkış noktasına varmak için, kendini bu gidişten tümüyle sorumlu kabul etse, yeridir. En azından, teslim olmayı reddetmelidir insanlık. Başkaldırmalıdır bu gidişe. Kendini sürükleyen kötü ruhun buyruğuna razı olmamalıdır.

Ve bu, böyle olacaktır. İnsanlık, her şeyden önce bir idrake ulaşacaktır. Bu gidişin sonunun olmayaca-

ğının idrakine.

İşte o vakit, Dirilişin vakti, "Diriliş Vakti" başlamış demektir.

Bu vaktin, ön-alâmetleri, bir de alâmetleri vardır.

Ön alâmetleri belirmiştir. Bütün dünyada, nice düşünce ve sanat vakasında hayal meyal çözüm silüetleri, ideal insanlık imajları görülüyor.

İşte, biz buna "Gün, gelmiştir." diyerek işaret ettik.

Evet, Gün gelmiştir, ama Vakit ve Saat henüz ermemiştir.

Vaktin de geldiğini söyleyebilmemiz için, alâmetlerinin gözükmesi lâzım.

Ve henüz bu alâmetler gözükmemiştir.

Belki tohum atılmış, hatta filiz topraktan başını çıkararak boy vermiştir. Ama henüz, insanlık, bunun farkında olduğuna dair en ufak bir kanıt, bir işaret vermemektedir.

İnsanlık, hâla, korkunç bir çemberin içinde kıvranmaktadır. Ama, mutlaka, bunu bir gün kıracaktır.

Hakikatın, henüz sözü tükenmemiştir. İslâm hakikatı, bir kez daha, kısılmamış bir sesle insanlığa seslenecektir.

Çarpıtılmış gerçekler, bir bir, çapaklarından, sislerinden ve puslarından ayıklanınca, insanoğlunun yeni bir inanış tazelenişine ve diri hayat tarzına ihtiyacı, gün gibi ortaya çıkacaktır.

İnsanlık içinde bir çizginin, bir idealistler çizgisinin kabarıp gözükmesi, asıl alâmet ve asıl işaret olacaktır "Vakit" için.

Ve Vakit gelince, umut, karamsarlık duvarını yıkacak, iyi bir iş işleme girişimi, kötümserliğin durdurucu direncini sıfıra düşürecektir.

Ve asıl alâmet, ruhları diriliş aşısıyla boyanmış olanların Toplumda ve İnsanlıkta sözü edilir ve adı anılır bir etkinliğe, bir varoluş etkinliğine ulaşmaları olacaktır.

O vakit, kıyamet daha yakınmış gibi, mahşer daha somut, ba'sübadelmevt daha som, ilham daha koyu gözükecektir. Bir göz aldanışı olarak değil, bir perspektif yanılgısı olarak değil, kaderin, insanoğlu için yazılanın bir gereği ve gerçeği olarak.

Yeni Ay doğmadan önce, kesin bir karanlık vardır.

Ve ilk günün hilâli, belli belirsizdir. Doğması ile batması bir olur. Ama o yeniden doğacak ve dolunay oluncaya kadar gün gün büyüyecektir.

Hâmile vaktin karnı iyice şişti. Doğum belki de bir vakit ve saat meselesidir.

Yeter ki, bugüne kadar olduğu gibi, yeni bir "düşük" onu gölgelemesin ve ertelemesin.

# VE SAAT

Gülün açıldığı saat, hangi saattir? Elmanın kızardığı saat, hangi saattir? Bülbülün öttüğü, yeni doğan kuzunun meledigi, güneşin doğduğu saat, hangi saattir?

Saat, zamanın en küçük birimi. Daha küçüklerini onun parçaları saymak gerek. Daha büyüklerini de onun katsayıları.

Kur'an'da, Kıyametin "Saat" kelimesiyle isimlendirilmesi, bu kavram hakkında bize en anlamlı dersi vermektedir.

Bir bakıma, zaman, ömür, kader, bir saatlik bir varoluşu tadmaktan ibaret.

Saat, eşyadan (ben)e, evrenden fizikötesine, ölümden varoluşa, varoluştan dirilişe koşan bir attır. Bir yarış atı. Ve bu yarışta onun sahibi ve jokeyi, insan.

Fecrin doğduğu saat, hangi saattir? Tanın attığı

saat, hangi saattir? Gecenin bittiği ve yıldızların söndüğü saat, hangi saattir?

Gün geliyor, vakit, Saatte toplanıyor. Ve ruh saatinin kördüğümünü, hangi Muştu İskenderi, şu, bengisuyu Hızır'la aramaya çıkan İskender, hakikatın kalesi olan Zülkarneyn Seddini yapan İskender, kılıcıyla, aşk ve rahmet kılıcıyla ikiye bölecek?

Kimbilir belki Saat çok yakın, belki çok uzakta. Belki de öyle uzak ki, zamanın dairevi gidişi gereği arkadan dolanarak çok yakına gelmiş durumda. Ta gelecekte olduğu halde, sanki geçmişte kalmış. Belki de bu yüzden hiç gelmiyecekmiş hissini vermekte. İşte yine bu histir ki, geleceğinin tam güvencesidir.

Evet, saat, hangi mektupta bir satır, hangi cümlede bir kelime, hangi kelimede bir harf ve hangi harfte bir noktadır?

İnsan, o saati çekip kendinde gerçeğe kavuşturacak kudretin, ve saat, o insanı eşyada dağılıp erimekten, (ben)in kendini objede yitirmesinden koruyacak kader sınır ve çerçevesinin, yani böyle bir misyonla gelen ilâhî nimetin adıdır.

Tabiat, içinde duyduğu eksikliği ve ezikliği, zaman zaman tarih denen garip esintiyle telâfi etmek ihtiyacındadır. Bunun için, yoğunlaşıp katmerleşir, geriye çekilir gibi yaparak onu kabule hazır olur. Tarihe katlanmak için, tabiatın, dişini sıkması gerekir.

Tarihse, kimi zaman tabiattan aşırı soyutlanmasının cezasını çeker. Oysa, arasıra da olsa, tarihin, kendini unutması, yani tarih olduğunu unutması, ona, çok yıpratıcı ve ağır olan yaşantısında bir dinleniş sağlar.

İnsansa, malzemesi tarihten ve tabiattan yoğrulu bir efsanenin kahramanıdır. Bu kurşundan ağır kanatlarla gökyüzüne doğru uçmak zorundadır o.

Ve zamanın incisi o saat, acaba, hangi istiridyenin karnında, hangi kuşun gagasında, hangi kalemin ucunda, hangi dudakların kıpırdayışında, hangi ruh alevinin titreyişindedir?

Yediğimiz yemek, içtiğimiz su, o saatten gelmekte ve o saat için gelmekte. Alnımıza götürdüğümüz kutlu ekmek, onun duyarlığıyla mayalanıp kabarmakta.

Uygarlıklar saati, büyük uygarlık saatidir o saat. Kaç kez çalmıştır ve daha kaç kez çalacaktır.

Asıl ilerilik, o saatten yana olmaktır ve asıl gerilik, o saatin tınlamalarını vaktinde duymamaktır.

Bunun içindir ki, İnsanlığın, yeni bir Babil kulesi değil, yeni bir Saat Kulesi yapması lâzımdır. Saatin çalması için, ideal insanları, kendilerini her yerden görülebilir bir saat kulesini inşa etme işine adamalıdırlar.

İdeal adamı, kendisine yaraşır tevazua kavuşmalı ki, Saat gelsin, gelen saat çalsın. Onun en nefret ettiği koku, gurur kokusudur. Gurur kokusunu aldığı yerden geri döner.

Ve Saatin gelmesi için, insanoğlunun zaman kadranı, hezeyan çizgilerinden, fâniliğe ödün veren her dalgalanıştan arınmış olmalıdır.

İnsan zamanının aralıkları, Saatin dişlilerinin geçmesine müsait olmalıdır. Kirli çıkına ve kargacık burgacık yazılar tahtasına dönmemiş olmalıdır za-

man levhası. (Ben) aynası, tertemiz, passız ve lekesiz olmalıdır, Saatin gelip kendini onda seyretmesi için.

Saat, yargılamak için gelmeyecektir. Belki kendini yargılamışlar için gelecektir.

Nedir bu yargılama? Nedir insanın kendi kendini yargılaması? Bu yargılama, geçmişten çok, geleceğe dönük bir yargılamadır. Bir ceza hükmü olmaktan çok, bir değerlendirme ve bir tartıdır. Geçmişe her bakış da, bu tartı ve değerlendirme içindir.

Ruh, bir atılım yapacak, önce düşünce katına erecek, daha sonra ilham bütününü yakalayacak, en sonunda da ideal döneminin sularına erecektir. Saat dediğimiz, işte bu ideal dönemin gelip bir insanı, bir toplumu, insanlığı sarıp kuşatmasıdır.

Saate erinceye kadar, ruh, yaralıdır, eksiktir ve mutsuzdur. Azap ve ıstırabın tutsağıdır. Ama ona ulaştı mı, iç sevincini, varoluş sevincini bulmuş olur.

***

Sözünü ettiğimiz saat, insanlığın saatidir, yeni bir insanlık saatidir. Bir uygarlık azmışlığının ve bir başka uygarlık pörsümüşlüğünün sona erişidir.

Uygarlık egosantrisizminin sona erişi.

Düşüncenin fizikten, ilhamın düşünceden, ve vahyin ilhamdan yukarda oluşunun anlaşılması.

Ve anlaşılacaktır ki, Saat, sonsuzluktan bir tınlamadır.

Ve anlaşılacaktır ki, Saat, ebedîlikten bu dünyaya gelmiş bir konuk ve bir elçidir.

Tanrı Elçisinden ve Elçiye elçi olan Melekten bir

esinti.

Ruh baharı için bir bâd-ı saba.

Ve yarasa gözüne gece ve baykuş gözüne karanlık.

***

Ve sakin gökyüzünü getiren Saat, fırtınalardan geçerek gelecektir. Belki, dağları delmek, bulutları süpürmek zorunda kalarak kendisine yol açmanın çilesini çekecektir.

Bin yıkımdan sonra gelen tek yapımdır o.

Perdeler devrildikten sonra ortaya çıkacak olan tecellidir.

Ona düşman olanlara, o gelmesin diye ellerinden geleni artlarına bırakmayacaklara bile bir kurtuluş ve bir şifadır.

Ruhun miracıdır. Aşkın zekâtıdır.

Seher sarhoşluğunun namazıdır. Kalbin orucu ve bayramıdır.

***

Saat, gelecek zamanın bağrında, gecenin göğsünde parlayan sabah yıldızı gibi ışıldamaktadır. Gülümsemesiyle gönlümüze ferahlık ve serinlik serpmektedir. Bize ışıklı ince bir yol göstermektedir. Gerçek vaadlerini, en güven verici ve inandırıcı işaretlerle mutlaka geleceğini söylemekte, bıkmadan tekrarlamakta, bizden sabırlı olmamızı ve kötülüğün çekiciliğine karşı direnmek için olanca çaba sarfetmemizi istemektedir.

SON

## İÇİNDEKİLER


7 Dışa Vuruş
11 İnsanlığın Alınyazısı Bir Çocuk
16 Diriliş Gecesi
19 Cemre
23 Diriliş Basamakları
27 Özgür Diriliş
31 Diriliş Kapısı
36 Muştu Kaderi
40 Sıkıdüzen
45 Benlik Pürüzü
49 Mizaç
53 Ter
58 Fetih Sırat
62 Üslûp
66 Umutsuzluk Yuvası... Ve Çerağ
71 Tutsaklık Tablosu
78 Gelecek Zaman
83 Kaynak I
88 Kaynak II
94 Kaynak III
99 Âhiret ve Şehir
109 Kesit
115 Barikat ve Işık
119 Gün
123 Vakit
127 Ve Saat